

**SOSIAALIALAN AMMATTILAISTEN
MIELIPIDEKIRJOITUKSIA LASTENSUOJELUSTA
HELSINGIN SANOMISSA**

Jonna Rämö
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Sosiaalityö
Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

SOSIAALIALAN AMMATTILAISTEN MIELIPIDEKIRJOITUKSIA LASTENSUOJELUSTA HELSINGIN SANOMISSA

Jonna Rämö
Sosiaalityö
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Satu Ranta-Tyrkkö
Syksy 2020
Sivumäärä 71

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, mistä teemoista sosiaalialan ammattilaiset ovat kirjoittaneet mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomiin vuosina 2014–2017. Lisäksi selvitetään, millaista lastensuojelun julkisuuskuvaa sosiaalialan ammattilaiset kirjoituksissa tekevät. Sosiaalialan ammattilaiset tässä tutkielmassa koostuvat pääasiassa sosiaalityöntekijöistä, sosionomeista, professoreista, järjestöpuolen työntekijöistä sekä eri asiantuntijatehtävissä olevista työntekijöistä.

Tutkielman teoreettinen viitekehys koostuu lastensuojelun, sosiaalialan ammattilaisten, mediajulkisuuden ja sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin käsitteistä. Tutkielman aineistona on Helsingin Sanomissa julkaistut sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoitukset lastensuojelusta vuosilta 2014–2017, joita on yhteensä 67 kappaletta. Tutkielma on kvalitatiivinen ja sen analyysimenetelmänä on teemoittelu.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että sosiaalialan ammattilaiset käyvät keskustelua lastensuojelusta aiempaa enemmän. Teema, josta sosiaalialan ammattilaiset eniten ovat kirjoittaneet, on lastensuojelun resurssit ja rakenteet ja ennen kaikkea niiden puute. Asiakkaita on liikaa ja työntekijät uupuvat, koska heillä ei ole aikaa tehdä työtään kunnolla. Pätevät työntekijät vaihtavat usein raskaasta lastensuojelusta muille sosiaalityön aloille. Sosiaalialan ammattilaiset näkevät vuonna 2016 voimaan tulleen ammattihenkilölain hyvänä asiana.

Sosiaalialan ammattilaiset pitävät työtään tärkeänä, vaativana ja mielenkiintoisena työnä. He haluaisivat voida tehdä työtään paremmin. Sosiaalialan ammattilaiset esittävät kritiikkiä lastensuojelun puutteellisia rakenteita ja resursseja kohtaan sekä toivovat, että ne saadaan kuntoon. Sosiaalialan ammattilaiset toivovat kokonaisvaltaista panostamista ja aikaa lastensuojelun kehittämiseen.

Avainsanat: lastensuojelu, mielipidekirjoitus, teema, sosiaalialan ammattilainen, sosiaalityöntekijä.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LASTENSUOJELU TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA.....	3
2.1 Lastensuojelulaki Suomessa	3
2.2 Lastensuojelutyön käytäntöjä.....	4
2.3 Huostaanotto ja sijaishuolto	7
3 SOSIAALIALAN AMMATILAISET JA LASTENSUOJELUN JULKISUUSKUVA ...	12
3.1 Sosiaalialan ammattilaiset.....	12
3.1.1 Sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja ammattihenkilölaki.....	12
3.1.2 Lastensuojelun asiakasmäärät ja kuormittavuus	14
3.1.3 Sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnjaot	16
3.2 Mediajulkisuus tutkimuksen kohteena.....	17
3.3 Lastensuojelu ja julkisuus	19
3.4 Rakenteellinen sosiaalityö ja hiljaisuuden kulttuuri	20
4 TUTKIELMAN TOTEUTUS.....	23
4.1 Tutkimustehtävä.....	23
4.2 Tutkimustapa ja aineisto	24
4.3 Sanomalehtien mielipidekirjoitukset aineistona	24
4.4 Analyysimenetelmä.....	27
4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
5 MIELIPIDEKIRJOITUSTEN KIRJOITTAJAT	31
6 MIELIPIDEKIRJOITUSTEN TEEMAT	33
6.1 Resurssit ja rakenteet	33
6.1.1 Työolot ja palkkaus saatava kuntoon.....	34
6.1.2 Liian suuret asiakasmäärät.....	37
6.1.3 Työntekijäpula ja ammattihenkilölaki	38
6.1.4 Työntekijät uupuvat	41
6.1.5 Työssä tapahtuu välillä virheitä	43
6.2 Lastensuojelun jaotteluita	45
6.2.1 Lastensuojelua pitäisi kehittää	45
6.2.2 Sijaishuolto	47
6.3 Lastensuojeluun liittyvät lait.....	50
6.3.1 Sosiaalihuoltolaki ja varhainen puuttuminen.....	51
6.3.2 Uusi alkoholilaki.....	54
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	57
8 LÄHTEET.....	61

1 JOHDANTO

“...suomalaiset (sosiaalityöntekijät) ei itse uskalla lähteä tekemään oikeastaan mitään, vaan sitä itketään omassa huoneessa näitä olosuhteita ja maailmaa vastaan.”

Näin sanoi eräs Ulla Mutkan haastateltavista sosiaalityöntekijöistä vuonna 1998. Kyseinen haastateltava sanoi myös, että heillä on työntekijöinä paljon tossukoita, jotka ovat tekevinään oikeata sosiaalityötä, mutta jotka mahdollistavat epäoikeudenmukaisen ja eriarvoisen yhteiskunnan olemassaolon. (Mutka, 1998, 124). Kuva sosiaalityöntekijöistä tuntui pitkään olevan sellainen, että sosiaalityöntekijät ovat arkoja ja harmaita hiirulaisia. Sosiaalityöntekijöitä ei nähty juuri julkisuudessa kertomassa työstään tai puolustamassa asiakkaitaan. Usein puhutaan sosiaalityöhön liittyvästä hiljaisuuden kulttuurista. Lastensuojelussa lakiin perustuvat salassapitosäännökset ja asiakassuhteen luottamuksellisuus ovat ehdottomat, mikä tarkoittaa sitä, ettei asiakkaiden julkisuudessa esittämään kritiikkiin, eikä myöskään median esittämiin kysymyksiin, voida vastata. Itse lastensuojelun työhön ja siitä tiedottamiseen salassapitosäännökset eivät kuitenkaan päde, vaan julkinen tiedottaminen työstä on jopa suotavaa. Puhua voi esimerkiksi lastensuojelun eri palveluista, kustannuksista, vastuista, muutoksista vanhemmuudessa ja lasten oloissa sekä onnistumisista ja asiakkailta saadusta palautteesta. (Jaakkola, 2013, 7, 16, 31).

Viime vuosina olen havainnut muutosta tässä sosiaalityöntekijöiden julkisuuden pakoilussa ja sosiaalityöntekijöitä on nähty julkisuudessa yhä enemmän. Kesällä 2016 perustettu Facebookin Sosiaalityöntekijöiden uraverkosto -ryhmä on ollut askel hyvään suuntaan. Ryhmässä sosiaalityöntekijät käyvät päivittäin vilkasta keskustelua ammatillisista aiheista ja uraverkoston kautta on myös tehty muun muassa usean sosiaalityöntekijän yhteisiä mielipidekirjoituksia eri sanomalehtiin. Marraskuussa 2017 uraverkosto keräsi kahdessa päivässä yli tuhannen sosiaalityöntekijän tai sosiaalityön opiskelijan nimen adressiin lastensuojelun paremmista oloista. Adressi ja sosiaalityöntekijöiden kannanotto herättivät julkisuudessa paljon huomiota. Keskustelua lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden suurista asiakasmääristä ja työoloista yleisesti on käyty eri medioita ja eduskuntaa myöten. Myös parannuksia lastensuojelun työoloihin on viimeisten muutamien vuosien aikana tapahtunut.

Lastensuojelu on sosiaalityön tehtäväkentistä varmastikin tunnetuin. Lastensuojelu puhuttaa myös tavallisia kansalaisia säännöllisesti ja herättää monissa suomalaisissa vankkoja tunteita

ja mielipiteitä. Lastensuojelun itsestään selvänä tehtävänä on lasten auttaminen, mutta sen toteuttaminen ei ole yksinkertaista. Lasten auttaminen on vaativaa, mikäli avuntarve ei ole selvärajaista, mitä se ei lastensuojelussa useinkaan ole. Lastensuojelun asiakastilanteet ovat usein erilaisia, ainutlaatuisia ja monimutkaisia. Asiakastilanteisiin voi liittyä yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä tekijöitä niin toimeentulotukeen, terveyteen, ihmissuhteisiin kuin minäkuvaan liittyen. (Bardy, 2004, 195). Lastensuojelutyötä rasittavat paine ja kiire. Lisäksi työntekijöissä on paljon vaihtuvuutta, koska pätevää henkilöstöä on vaikea saada pysymään vakansseissaan (Pekkarinen, 2011, 31).

Lastensuojelua ja muun muassa sen julkisuuskuva on tutkittu viime vuosina paljon muun muassa pro gradu -tutkielmissa. Omaan tutkielmaani halusin ottaa hieman erilaisen näkökulman ja saada sosiaalityöntekijöiden ja muiden sosiaalialan ammattilaisten ääntä kuuluviin. Pelkästään sosiaalialan ammattilaisten tuottamasta julkisuuskuvesta ei ole paljoa tutkimuksia, joten senkin takia on tärkeää, että myös kyseistä näkökulmaa tutkitaan lisää. Tässä tutkielmassa haluan selvittää, kuinka paljon sosiaalialan ammattilaiset ovat tuoneet ammattitaitoaan ja ajatuksiaan lastensuojelusta esille mielipidekirjoituksissa ja ennen kaikkea mistä aiheista. Aineistona minulla on Helsingin Sanomien sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoitukset vuosilta 2014–2017.

Tutkielmani etenee niin, että toisessa luvussa käsittelen tutkimukseni kontekstia eli lastensuojelua yleisellä tasolla, muun muassa lastensuojelulain ja lastensuojelutyön käytäntöjen kautta. Luvussa kolme keskityn muuhun teoriaan lastensuojelun julkisuudesta. Neljännessä luvussa kerron tutkimuksen toteutuksesta, kuten tutkimuskysymykseni ja aineiston keräämisestä. Viidennessä luvussa avaan tarkemmin sitä, keitä nämä aineiston sosiaalialan ammattilaiset ovat. Kuudennessa luvussa on aineiston analyysi eli mistä teemoista mielipidekirjoituksia on kirjoitettu ja mihin kirjoituksilla mahdollisesti pyritään. Viimeisessä seitsemännessä luvussa kerron johtopäätökseni ja kokoan yhteenvedon tutkielmasta.

2 LASTENSUOJELU TUTKIMUKSEN KONTEKSTINA

2.1 Lastensuojelulaki Suomessa

Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki säädettiin vuonna 1936. Laissa tärkeintä oli huostaanottosäännösten luominen, mikä mahdollisti perheen autonomian ja vanhempien vallan syrjäyttämisen silloin, kun lapsen hyvinvointi oli vaarassa. Lastensuojelulain päivittäminen kesti pitkään, sillä seuraava laki säädettiin vuonna 1983. Laista tuli aiempaa lakia paljon lapsilähtöisempi ja sen mukaan lapsella oli oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Mikäli nämä oikeudet eivät toteudu lapsen perheessä, lastensuojelun tehtävänä oli turvata nämä oikeudet. Lapsen edun huomioon ottaminen ja oikeusturvan lisääminen lastensuojelussa asetettiin lain tavoitteiksi. (Toivonen, 2017, 35–36).

Nykyinen lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 2007. Lapsen etu ja osallisuus saivat uudessa laissa entistä isomman sisällön, jota ohjasi lasten oikeuksien sopimus. Laissa uudistettiin säännöksiä koskien laitoshuoltoa, sekä lapsen ja hänen läheisensä yhteydenpitoa ja yhteydenpidon rajoittamista sijaishuollossa koskevia säännöksiä. Lisäksi sosiaalilautakunnalta otettiin pois päätöksenteko. Tahdonvastaisissa huostaanotoissa päätöksenteko siirrettiin hallintotuomioistuimelle ja suostumukseen perustuvissa huostaanotoissa kunnan johtavalle sosiaalityöntekijälle. (Toivonen, 2017, 35–36).

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lain tavoitteet saavutetaan muun muassa kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä ongelmia ehkäisevästi. (Bardy, 2009, 39).

Sami Mahkonen (2010, 277–278) painottaa, että laki on niin kuin sitä tulkitaan, eikä niin kuin se luetaan. Tulkinnassa pitää muistaa, että lainsäädännöllä on tärkeä tehtävä normittaa sosiaalista käyttäytymistä, edistää kansalaisten oikeusturvan toteutumista ja ohjata säännönmukaista ratkaisutoimintaa. Jokaisessa yksittäistapauksessa pitäisi kysyä, ketä ja

mitä pitää suojella, ja miltä ja miksi. Ammatillinen osaaminen ja oman tietotaidon kunnioittaminen painottuu kysymyksiin vastattaessa. Erityisen tärkeää se on silloin, kun pykälissä ja artikloissa on avoimia kriteerejä, kuten “lapsen etu”, “varovaisuus” tai “luottamuksellisuus”. Oikeudellisia määräyksiä ei voi ottaa suoraan ulkoapäin, vaan tulkintatieto on yhteiskunnallista tietoa. Oikeussäännökset ja oikeusjärjestys ovat osa suurempaa kokonaisuutta, yhteiskunnan kulttuuria ja siinä omaksuttua arvopohjaa.

2.2 Lastensuojelutyön käytäntöjä ja asiakasmääriä

Lastensuojelu on institutionaalinen lain, ammattilaisten, kansalaisten ja julkisen hallinnon välinen käytäntö. Lastensuojelussa ohjataan, tuetaan, otetaan eri tavoin kantaa ja valvotaan sellaista lapsuutta ja perhe-elämää, mikä on ongelmallista tai kiistanalaista sosiaalisten ja kulttuuristen odotusten näkökulmasta. (Pösö, 2010, 325). Lastensuojelutyö on luonteeltaan kokonaisvaltaista. Siihen kuuluu huolehtiminen sekä lasten materiaalisista että immateriaalisista rakkauden ja identiteetin tarpeista, kuten hyvinvoinnista, kasvusta ja kehityksestä. Lastensuojelussa työtä tehdään ihmisten kanssa, ja työ perustuukin inhimillisiin kohtaamisiin ja yhteyksien rakentamiseen. (Heino, 2008, 17).

Lastensuojelun tulee turvata perheen tukeminen aina avohuollon keinoista jopa lapsen huostaanottoon asti vastoin asianomaisten tahtoa. Lastensuojelussa on paljon korjaavaa työtä. Sosiaalityöntekijää painaa usein velvoite hoitaa työt kunnolla, mutta tähän ei aina ole tarpeeksi aikaa. Ajanpuute taas kasvattaa työntekijän riittämättömyyden tunnetta entisestään. (Bardy, 2009, 39). Bardyn (2004, 199) mukaan lastensuojelutyöstä ei voi poistaa epävarmuutta, ristiriitaisuutta, aukollisuutta ja vahvoja tunteita. Tarvitaan toimivia työkaluja ja mielen avaruutta niin yksilöllisesti kuin yhteisöllisesti. Myös Elina Pekkarinen (2011, 30) nostaa esiin lastensuojelutyön päätöksentekoon liittyvän epävarmuuden sekä moraaliset että eettiset ristiriidat. Lastensuojelusta tekee erityisen haastavaa se, että päätöksentekoon liittyy vallankäyttöä ja mahdollisesti tahdonvastaisia toimenpiteitä.

Sosiaalipalveluiden henkilöstö, kuten sosiaalityöntekijät, kokevat nykyään aiempaa enemmän, että niukat resurssit rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan eettisesti oikeaan

toimintaan asiakastyössä. Esimerkiksi lastensuojelun palvelun hinnan ja lapsen tilanteen parhaaksi arvioidun ratkaisun välille voi syntyä moraalisia ristiriitoja. (Forsberg, 2012, 9; Sosiaali- ja terveysalan työolotutkimus: Laine ym. 2011).

Lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen, jossa perhe on ensisijainen ja lapsen oikeuksia kunnioitetaan. Joskus perheelle riittää lastensuojelun lyhyt ja tilapäinen apu, joskus taas tarvitaan lastensuojelun toimia läpi lapsuuden. Lastensuojelutarpeen taustalla on sekä tavallisia elämänkriisejä että erityisen vaativia tilanteita. Perheiden tilanteet ovat usein hyvin monimutkaisia, ja syyt niihin liittyen voivat olla esimerkiksi mielenterveysongelmia, väkivaltaa, parisuhteen ristiriitoja, päihteiden käyttöä sekä lasten laiminlyöntiä ja pahoinpitelyjä. (Bardy, 2009, 41).

Lapsen oikeuksien yleissopimus tehtiin Yhdistyneiden kansakuntien eli YK:n toimesta marraskuussa 1989. Suomessa sopimus tuli voimaan vuonna 1991. Sopimus on kansainvälinen ihmisoikeussopimus ja se asettaa sopimusvaltioille velvoitteen noudattaa ja kunnioittaa sopimuksen takaamia lapsen oikeuksia. Lisäksi sopimusvaltion tulee saattaa kansallinen lainsäädäntönsä vastaamaan oikeuksia, jotka sopimuksessa on vahvistettu. YK:n lapsen oikeuksien komitea valvoo YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. (Lapsen oikeuksien yleissopimus, 60/1991 & Lapsiasia: lasten oikeudet). Lapsen oikeuksien sopimuksessa uskotaan jokaisen ihmisen ihmisarvoon ja kielletään syrjintä. Sopimuksen mukaan jokaiselle lapselle taataan yleissopimuksessa oikeudet ilman mitään erottelua lapsen tai tämän huoltajan rotuun, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, mielipiteisiin, varallisuuteen, vammaisuuteen tai muihin seikkoihin. (Bardy, 2009, 31).

Arvioitaessa lastensuojelun tarvetta tulee lastensuojelulain (4 §) mukaan huomioon ottaa ensisijaisesti lapsen etu. Arvioitaessa lapsen etua on varmistettava, miten eri ratkaisut turvaavat lapselle muun muassa turvallisen kasvuympäristön, tasapainoisen hyvinvoinnin ja kehityksen, läheiset ihmissuhteet, ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden sekä mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Lapsen etu on yksi lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteista sekä lastensuojelun ja lapsioikeuden tärkein periaate. Perinteisesti lapsen etu on ymmärretty paternalistisesti, korostaen lapsen suojelun tarvetta ja aikuisesta riippuvaista asemaa. Lapsen oikeudet ja oikeussubjektius ovat

kuitenkin tuoneet lapsen esiin itsenäisenä ja aktiivisena toimijana myös oman etunsa arvioimisessa (Bardy, 2009, 31) Myös Puonti (2004, 335) näkee lapsen edun lastensuojelutyön lähtökohtana. Käsitteenä etu on kuitenkin tilannesidonnainen ja vaihteleva. Yksittäisissä lastensuojelutilanteissa lapsen etua määrittelevät monet eri ammattilaiset sekä lapsen vanhemmat, ja mielipiteet voivat olla hyvinkin erilaisia. Lapsen näkökulmasta etu vaihtelee eri ikäkausina ja eri elämäntilanteissa. Harry Ferguson (2007) on sanonut lastensuojelua “moraalisen lian” käsittelijäksi. Eric Blyth ja Judith Milner ovat puhuneet lastensuojelusta likaisena työnä, sellaisena, jota muut eivät halua tehdä sen vaikeuden vuoksi, mutta joka on yhteisön kannalta välttämätöntä. (Pösö, 2010, 334).

Lastensuojelussa on pyritty jo useita vuosikymmeniä ehkäisevään lastensuojeluun. Erityisesti 1960-luvulta alkaen lastensuojelun palvelurakenne alkoi muuttua enemmän ehkäisevään suuntaan, kun alettiin painottaa avohuoltoa ja perhehoitoa. Ehkäisevä työ on myös eettisesti vaativaa toimintaa, jonka tavoitteena on lapsiväestön hyvinvointi. Tarkoituksena on myös ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Aikuisten vastuulla on huolehtia lasten hyvinvoinnista. Lastensuojelun ehkäisevän työn tehtävänä on varmistaa, ettei lapsia kohdella kaltoin. Perhe on tärkein lapsen kasvuoloja tukeva tekijä, joten koko perhettä ja vanhempia tukemalla ehkäistään pahoinvointia perheen sisällä. (Törrönen & Vornanen 2004, 154–157).

Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia tekivät kesällä 2010 kyselyn, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten lastensuojelulaki on vaikuttanut eri ammattiryhmien ehkäisevän lastensuojelun mahdollisuuksiin ja toimintatapoihin. Ehkäisevää lastensuojelua on kunnan peruspalveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, opetuksessa, päivähoidossa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Kysely teetettiin edellä mainittujen alojen työntekijöille sekä muun muassa sosiaalitoimen sosiaalityöntekijöille. Lastensuojelulain tärkeimmäksi parannukseksi koettiin lastensuojeluilmoitusten tekemisen kynnyksen madaltuminen. Lain tuomaksi heikennykseksi taas mainittiin resurssipula, koska työmäärä on lisääntynyt, mutta henkilöstö ei. Sosiaalitoimen työntekijät kokivat, että asiakastyöltä vie aikaa kirjaaminen ja dokumentointi. (Paavola ym., 2010, 16–17).

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä kaksinkertaistui 30 000:sta 60 000:een vuosina 1996–2006. Kasvaneisiin asiakasmääriin liittyvät syyt kytkeytyvät käsitelmäärittelyihin, työn organisointiin ja teknisiin asioihin. Resurssipula työntekijöistä on iso ongelma, ja työntekijöiden vaihtuessa asiakkaat jäävät vaille pitkäjänteistä auttamista. Myös lasten pahoinvointi on lisääntynyt. Perheillä ja lapsilla on monenlaisia ongelmia, kuten päihdeongelmia ja työttömyyttä. Alueellinen erilaistuminen on lisääntynyt ja lapset ovat saatavan avun suhteen eriarvoisia eri puolilla maata. (Heino, 2008, 10–11).

Vuonna 2014 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 90 000 lasta (THL, 2014). Vuonna 2016 avohuollon asiakkaita oli noin 57 000 ja 54 883 vuonna 2018, eli määrät ovat laskeneet huomattavasti muutamissa vuosissa. Sosiaalihuoltolain voimaantulo vuonna 2015 on nähtävissä syynä lastensuojelun asiakasmäärän laskuun. Enää lastensuojelun asiakkuus ei ala siitä, kun lastensuojeluasiala tulee vireille ja lastensuojelun tarvetta aletaan selvittää. Nykyään tehdään ensiksi palvelutarpeen arviointi, jonka perusteella sitten todetaan tarve lastensuojelun avohuollon palveluille. (THL, 2018). Moni lapsi ja nuori, jotka ennen olivat lastensuojelun asiakkaita, ovat nykyään sosiaalihuollon asiakkaita.

Sosiaalihuoltolaki tuli voimaan 1.4.2015. Lain pykälät, jotka koskivat kotipalvelua, tulivat voimaan 1.1.2015. Sosiaalihuoltolain kanssa samaan aikaan tuli voimaan myös muutoksia muuhun lainsäädäntöön, kuten lastensuojelu- ja terveydenhuoltolakiin. Sosiaalihuoltolailla on monia tavoitteita. Se pyrkii edistämään sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja vahvistamaan asiakaslähtöisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta vastaamalla asiakkaan tarpeisiin. Tavoitteena on siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista varhaiseen tukeen. Yhteistyötä sosiaalihuollon ja eri toimijoiden välillä lisätään lain avulla ja samalla edistetään asiakkaiden hyvinvointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015).

Vuonna 2016 huostassa olevia lapsia oli 10 424, kaksi vuotta myöhemmin noin 400 enemmän. Huostassa olevat lapset ja kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä vähenivät edellisistä vuosista vuonna 2016, mutta vuonna 2017 kiireellisesti sijoitettiin 4 081 lasta eli 15 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Vuonna 2019 kiireellisesti sijoitettiin 4 522 lasta, eli kiireelliset sijoitukset ja huostassa olevien lasten määrä on taas kasvanut viimeisinä

vuosina. Vuonna 2016 lastensuojeluilmoituksia tehtiin reilut 121 000 kappaletta, vuonna 2019 yhteensä 156 200 kappaletta. (THL, 2016, 2017, 2019). Lastensuojeluilmoitusten määrä on siis ollut selkeässä kasvussa viime vuosina ja ilmoituskynnyksen aleneminen voi olla tähän merkittävä syy. Lastensuojelulain (25 §) mukaan monien alojen työntekijöiden, kuten sosiaali- ja terveystieteiden, opetustoimen ja poliisitoimen työntekijöiden on viipymättä ilmoitettava kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he saavat tietää lapsesta, jonka kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

2.3 Huostaanotto ja sijaishuolto

Lastensuojelulain (4 §) mukaan tulee lastensuojelussa ensisijaisesti toimia mahdollisimman hienovaraisesti ja käyttää avohuollon tukitoimia. Aina avohuollon tukitoimet eivät kuitenkaan riitä. Mikäli lapsen edun kannalta vaaditaan sijaishuolto, tulee se järjestää välittömästi. Tavoite perheen jälleenyhdistämisestä tulee sijaishuoltoa järjestettäessä ottaa huomioon lapsen edun mukaisesti. Huostaanotto on monille ihmisille ensimmäisenä mieleen tuleva asia lastensuojelusta. Myös tämän tutkielman aineistona olevissa mielipidekirjoituksissa huostaanottoa käsiteltiin, joten koen tärkeäksi käydä huostaanottoa terminä läpi.

Huostaanotto on kompleksinen ilmiö ja sitä voidaan tarkastella monena erilaisena toimintana, määrittämisnä tai kokemuksena. Institutionaalinen näkökulma liittyy lakiin ja palvelujärjestelmään. Lainsäädäntö ja erityisesti lastensuojelulaki määrittävät tällöin huostaanottoa. Laki määrittää huostaanotolle kriteerit ja kytkee huostaanoton sijaishuoltoon. Ammatillisessa eli asiantuntijuusnäkökulmassa huostaanotto näyttäytyy toimintana, jota tekevät henkilöt ovat saaneet ammatillisen koulutuksen aiheeseen liittyen. Poikkeuksena tästä ovat tosin perhehoitajat, joiden tärkeänä tehtävänä on olla lapsille turvallisia aikuisia eikä ammatillista osaamista tarvitse olla. Tosin valmennus sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä on käytävä. Kokemuksellisessa näkökulmassa taas huostaanottoa kuvaavat huostaanotetun lapsen sekä hänen läheistensä näkökulmat. (Pösö, 2016, 9–11).

Huostaanotossa julkinen valta puuttuu vanhemmuussuhteisiin siirtämällä lapsen vanhempiensa kasvatuksesta ja huolenpidosta julkisen vallan kasvatukseen ja huolenpitoon. Tämä tapahtuu usein kaikkien osapuolten yhteisymmärryksessä eli sekä sosiaalityöntekijä että perhe ovat asiasta usein samaa mieltä. Toisinaan vanhemmat ja/tai lapsi kuitenkin vastustavat huostaanottoa. (Helavirta ym. 2014, 288). Mikäli asianosaiset vastustavat huostaanottoa, päätös siitä tehdään hallinto-oikeudessa (Pösö, 2016, 18). Vuonna 2014 jopa 77,2 % huostaanotoista perustui perheen vapaaehtoisuuteen ja tahdonvastaisia huostaanottoja oli 22,8 % (Huhtanen, 2016, 36).

Lastensuojelulain (2007/417, 40§) mukaan lapsi on otettava huostaan, mikäli lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa olevat puutteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehityksen tai terveyden. Toinen syy huostaanotolle on, mikäli lapsi itse vaarantaa omaa kehitystään tai terveyttään, esimerkiksi päihteitä käyttämällä. Huostaanottoon voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole tilanteessa sopivia tai ne ovat riittämättömiä.

Lapsen kiireellisellä sijoituksella ja huostaanotolla (Huhtanen, 2016, 33) on osittain samoja piirteitä. Kiireellisessä sijoituksessa lapsen tulee olla välittömässä vaarassa. Kiireellinen sijoitus on lyhytaikainen toimenpide, joka tehdään ensin enintään 30 vuorokaudeksi. Tämän jälkeen jatkopäätös kiireellisestä sijoituksesta on mahdollista tehdä toiseksi 30 vuorokaudeksi.

Suomessa huostaanoton kriteerit (Pösö, 2016, 24–25) ovat laajat verrattuna moneen muuhun maahan. Suomessa on paljon huostassa olevia nuoria, jotka ovat omalla käytöksellään vaarantaneet kehitystään ja hyvinvointiaan. Monet nuoret ovat myös olleet epävakaisissa oloissa vuosia, heillä saattaa olla psyykkisiä, neurologisia ja somaattisia sairauksia sekä terveydentila yleisestikin heikko ja vaikea (Sinkkonen, 2015, 148). Useissa maissa sijaishuoltokäytännöt eroavat paljon Suomesta ja esimerkiksi Yhdysvalloissa sijaishuolto koskee lähinnä pieniä lapsia. Joissain maissa myös adoptiota käytetään paljon huostaanoton rinnalla, mutta ei Suomessa. Suomessa huostaanotto myös pyrkii väliaikaisuuteen ja tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen. (Pösö, 2016, 24–25). Vuoden 2012 lastensuojelulaissa ensisijaistettiin perhehoito laitossijoitukseen nähden. Laitossijoitukseen

päädytään vain, mikäli perhehoitoa ei voida toteuttaa. Nykyään tulee lainsäädännön mukaan myös kartoittaa, löytyisikö lapselle hyvä sijoituspaikka perheen lähipiiristä. (Pösö, 2015, 17).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) teetti huostaanotettujen lasten kokemista kaltoinkohteluista ja epäkohdista selvityksen vuosina 2014–2016, minkä toteutti Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos. Selvityksestä puhuttiin julkisuudessa sen julkaisun aikaan paljon ja se näkyy myös tämän tutkielman aineistossa. Selvitys toteutettiin pääasiassa haastatteluilla ja se koski ensimmäisen lastensuojelulain aikaista sijaishuoltoa vuosilta 1937–1983. Selvityksen mukaan kaltoinkohtelua tapahtui sijaishuollon kaikissa muodoissa. Haastateltavilla oli kokemuksia ruumiillisesta ja seksuaalisesta väkivallasta, nöyryyttämisestä ja perustarpeiden kuten ruoan laiminlyönneistä. Kokemukset ovat vaikuttaneet haastateltujen kehitykseen ja itsetuntoon. (Valto, 2016 & STM, 2016).

Selvityksen mukaan lastensuojelussa on kiinnitettävä huomiota lapsen kuuntelemiseen ja hänelle asioista kertomiseen. Ammattilaisten tulee varmistua siitä, että lapselle kerrotaan kaikki mahdollinen hänen asiakkuuteensa liittyvistä asioista ja varmistetaan, että lapsi myös ymmärtää asiat ja uskaltaa tarvittaessa kysyä työntekijöiltä lisäkysymyksiä. Lasta tulee tukea kohti aikuisuutta. Sijoituspaikkoja on valvottava ja kaltoinkohtelun puuttumisen välineitä on kehitettävä. Edelleenkin monien eri ammattilaisten, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon tai kasvatustieteiden ammattilaisten tai poliisien keskuudessa tuntuu vallitsevan epävarmuutta puuttua etenkin lievään lapsiin kohdistuvaan kaltoinkohteluun tai tilanteisiin, joissa ei ole vahvaa väkivallan näyttöä. Tämä epävarmuus saattaa myös heijastua väkivaltaan puuttumiseen sijaishuollossa. Kun lainsäädäntö kehittyy, tulee sijaishuollon uusien suositusten ja käytäntöjen toteuttamista ja vaikutuksia seurata. (Hytönen ym., 2016, 2, 173 & Valto, 2016).

Sijaishuoltopaikkojen valvonnan puutteellisuus on aiemmin ollut iso riskitekijä sijoitettujen lasten hyvinvoinnille ja tämä kävi edellä mainitusta selvityksestä myös ilmi. Toinen riskitekijä on ollut sijaishuoltopaikkojen eristyneisyys ja vaikenemisen kulttuuri. Muiden ongelmiin ei ollut tapana puuttua, vaikka tiedettiin ongelmia olevan. Perheen ongelmista ei ole myöskään puhuttu muille. Koetusta kaltoinkohtelusta ei ole ollut helppoa puhua lapsena

kenellekään, ja vaikeneminen ja häpeä ovat monesti jatkuneet aikuisuuteen saakka. Erityisesti henkisen väkivallan sanallistaminen on ollut haastavaa. Yksi riskitekijä on ollut myös puula henkilökunnasta erityisesti lastensuojelulaitoksissa sekä henkilökunnan koulutuksen puute. (Hytönen ym., 2016, 168–169).

3 SOSIAALIALAN AMMATTILAISET JA LASTENSUOJELUN JULKISUUSKUVA

3.1 Sosiaalialan ammattilaiset

Sosiaaliala on alana laaja ja siihen kuuluu useita eri ammatteja. Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (Talentia, 2017, 5) tuli voimaan 1.3.2016. Siihen kuuluvat laillistetut ammattihenkilöt ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi, geronomi ja kuntoutuksen ohjaaja. Sosiaalityöntekijöitä koulutetaan yliopistoissa ja muita edellä mainittuja ammattikorkeakouluissa. Ammattihenkilöiden keskusrekisteri on nimeltään Suosikki, jota Valvira ylläpitää. Ammattihenkilölain tarkoituksena on edistää asiakasturvallisuutta sekä asiakkaan oikeutta laadukkaaseen sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Hyvinvoinnin lisääminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen ovat sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääriä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 § 1 & 4).

3.1.1 Sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja ammattihenkilölaki

Ennen vuotta 2016 sosiaalityöntekijän sijaisena sai toimia lähes kuka vaan ja useimmiten sijaisena toimi sosionomi. Sosiaalityöntekijöistä on ollut Suomessa pulaa vuosia, mutta aiemmin asiaa ei juurikaan yritetty ratkaista. Sijaiskelpoisuuksien tiukennusten vuoksi vuonna 2016 ammattihenkilölaki sai sosiaalityöntekijäpulan näkyviin entistä enemmän. Nykyään sosiaalityöntekijän sijaisena saa toimia kelpoisen sosiaalityöntekijän lisäksi sosiaalityön pääaineopiskelija, joka on suorittanut aineopinnot ja harjoittelun. Sijaispykälän tiukennus on aiheuttanut yhteiskunnassa kritiikkiä ja sen purkamista on ehdotettu, mutta toki sitä on myös puolustettu. Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko mietti alkuvuodesta 2017, että ehkä sijaisten pätevyysvaatimuksia tulee muuttaa, mikäli sijaisia ei muuten saada. Argumentteja sekä lain puolustajille että vastustajille ovat kelpoisten

työntekijöiden kuormittuminen ja asiakkaan saaman palvelun laatu. (Keskinen ym., 2017, 2, Jaakkola, 2017).

Talentian työelämäasioiden päällikkö Marjo Varsa sanoo Talentian näkemyksen olevan se, että pätevyyksien pohtimista pitää ajatella laajemmin. Työntekijöiden saatavuuteen vaikuttavat ennen kaikkea palkkaus, joustavat työajat, hyvä johtajuus ja kouluttautumismahdollisuudet. Jaakkolan mukaan kaikista tehokkain keino on kilpailukykyinen palkka, mutta sitä ei juurikaan käytetä. (Jaakkola, 2017).

Valviran (2014) selvityksen mukaan 68 % kaikista lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä täytti sosiaalityöntekijän kelpoisuusehdot. Sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitavista 28 % oli sijaisia. Viidenneksessä kunnista alle puolet sosiaalityöntekijöistä täytti kelpoisuusehdot.

Loppuvuodesta 2012 Kuntaliiton sosiaali- ja terveystieteiden keskuslaitos lähetti kyselyn kaikille lastensuojelusta vastaaville kunnille ja kysely osoitettiin johtaville viranhaltijoille. Lähes 90 % oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijän kelpoisuusehto tulee säilyttää nykyisellään. Työn sisällöllinen vaativuus edellyttää yliopistotasaisen maisteritutkinnon suorittamista pääaineena sosiaalityö. Koulutuspaikkojen lisäämisen yliopistoissa ei nähty poistavan ongelmia työntekijöiden saatavuudessa. Vastaajista 84 % oli sitä mieltä, että tulisi luoda joustava mahdollisuus jatkaa opintoja sosionomitutkinnon jälkeen ylempään korkeakoulututkintoon ja saavuttaa tätä kautta sosiaalityöntekijän kelpoisuus. (Puustinen-Korhonen, 2013, 45).

Maisterin tutkinnon välttämättömyyttä perusteltiin muun muassa sillä, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa koko selvityksen ja lastensuojeluasiakkuuden prosessista. Sosiaalityöntekijällä on laaja teoreettinen tieto ja taito yhdistää eri tieteenalojen tuntemusta ja hän johtaa prosessia, jossa on asiantuntijoita eri aloilta. Sosiaalityöntekijät ovat ainoa ammattiryhmä, joka joutuu työssään puuttumaan perustuslain suomiin ihmisoikeuksiin. Huostaanottoihin ja erilaisiin rajoitustoimenpiteisiin liittyy suuri vastuu ja valta. Lait pitää tuntea ja niitä pitää osata soveltaa. Koulutuksen korkea taso ja laaja-alaisuus ovat välttämättömiä. Lastensuojelutyön prosessissa sosiaalityöntekijä joutuu ottamaan vastaan kaikki mahdolliset ikävät tunteet, joita tulee asiakkailta, heidän vanhemmiltaan, läheisiltä,

juristeilta ja medialta. Koulutus antaa ammatillisuutta, jonka avulla selvitä vaikeista tilanteista. (Puustinen-Korhonen, 2013, 45).

3.1.2 Lastensuojelun asiakasmäärät ja kuormittavuus

Vielä vuonna 2011 (Kananoja ym., 2013, 12–13) kuudessa Suomen suurimmassa kaupungissa yhden lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärä oli keskimäärin 76 asiakasta. Myöskään pienemmissä kunnissa tilanne ei ollut sen parempi, tosin vaihtelut eri kuntien välillä olivat suuria. Yhdellä sosiaalityöntekijällä oli kunnasta riippuen lastensuojelun asiakkaita 15–135. Heikkisen ym. (2019, 103) mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana asiakasmäärät lastensuojelussa ovat olleet kohtuuttomia, noin 40–60 asiakasta per vastuusosiaalityöntekijä. Joissain kunnissa yhdellä sosiaalityöntekijällä on ollut kuitenkin paljon enemmänkin asiakkaita, jopa yli sata. Jämsässä yhdellä sosiaalityöntekijällä oli 260 asiakasta keväällä 2017 (Talentia-lehti, 2017). Kolmasosa sosiaalityöntekijöistä kertoi vuonna 2013, että heillä on työssä tarpeeksi aikaa asiakkaalle lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa. Avohuollossa määrä oli vieläkin vähäisempi, 15 %. Myös asiakkaiden antama palaute oli havaintojen kanssa yhtenevä. (Kananoja ym., 2013, 12–13).

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi joulukuussa 2017 ylisosiaalineuvos Aulikki Kananojalle toimeksiannon alkaa selvittää, miten lastensuojelutyön kuormittavuutta voitaisiin vähentää. Selvitys kesti vuoden 2018 loppuun saakka ja se on osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE), jossa luodaan rakenteita ja sisältöä sote-uudistusta varten. Muutosohjelmassa vahvistetaan perus- ja erityispalveluita, jotka liitetään perhekeskuksiin. Lastensuojelun tiimityötä ja perheterapeuttista osaamista vahvistetaan. Maaliskuussa 2018 Aulikki Kananojan väliarvio luovutettiin perhe- ja peruspalveluministeri Saarikolle. Selvityksessä esitettiin, että perheiden varhaista tukea on vahvistettava sekä perhetyötä ja kotipalvelua lisättävä. Vain varhaiseen tukeen panostamalla voidaan vähentää tarvetta korjaavaan työhön ja hillitä sijaishuollon kustannusten kasvua. (STM, 2018 & Kananoja, 2018, 2)

Talentian (Talentia, Mitoitus) suositus lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmääräksi vuonna 2020 on 25 asiakasta. Samaa mieltä on Aulikki Kananoja (2019, 66), joka on tehnyt loppuraportin lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Alueuudistuksen eli maakuntauudistuksen jälkeen tilanne on Kananojan mukaan arvioitava tiimipohjaisesti. Kananoja ei ole lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärän lakisääteisen mitoittamisen kannalla. Sen sijaan olisi harkittava tiimikohtaisen niin sanotun kriisirajan asettamista alemmin ohjein kuin lainsäädännössä. Näin valvontaviranomaisella olisi perusteet puuttua kohtuuttomiin tilanteisiin. (STM, 2018 & Kananoja, 2018, 2).

Talentian (2018) mukaan ainoa keino vähentää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuormitusta on asettaa lakisääteinen mitoitus asiakasmääriin. Tilanne on vakava ja se vaatii tehokkaita toimenpiteitä, jollainen asiakasmitoitus on. Myös monet muut asiantuntijat ovat samaa mieltä. Talentian lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, lastensuojelun keskusliitto LSKL sekä Sosiaalityöntekijöiden seura ry (Heikkinen ym., 2019, 102–103) esittävät, että lasten ja perheiden oikeusturvan kannalta asiakasmitoitus tulee säätää lailla. Sosiaalityöntekijällä tulisi olla virkavastuullaan enintään 25 asiakaslasta. Vuonna 2018 Lastensuojelun keskusliiton ja Talentian selvityksen mukaan myös työntekijöistä 82 % kannatti sitovaa asiakasmitoitusta. Heidän mielestään sopiva asiakasmäärä laadukkaan lastensuojelutyön toteutumiseksi on 21–30 lasta. Henkilöstön mielestä työntekijöitä sitouttaa ja houkuttaa työssä parhaiten kohtuullinen asiakasmäärä, kuormituksen vähentäminen lisäämällä henkilökuntaa, hyvä palkkaus sekä mahdollisuudet lisä- ja täydennyskoulutuksiin.

Sosiaalityöntekijöiden asiakkaiden enimmäismäärästä ei ole säädetty laissa. Kaikkia kuntia sitovia asiakasmäärämitoituksia on pidetty kuitenkin vaikeana toteuttaa. Vuodesta 2017 alkaen on kuitenkin alettu toden teolla vaatia asiakasmitoituksia lastensuojelun asiakasmääriin. Talentian mukaan asiakkaiden määrään vaikuttavat myös monet eri tekijät, kuten vaihtelevat asiakkaiden palvelutarpeet, työn intensiteetti, erilaiset kuntoutustavoitteet ja lainsäädännön tuomat aikarajat eli sosiaalitakuu. Sosiaalialalla työtä on usein liikaa työn vastuuseen ja vaatimuksiin nähden, eikä työmäärää ehditä hoitaa työaikana. Työn henkilöstömäärä on mitoitettu oikein silloin, kun määrälliset ja laadulliset tavoitteet täyttyvät työajan sisällä.

3.1.3 Sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnjaot

Koen tärkeäksi avata muutamalla kappaleella myös sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnjakoa. Samalla kirjoitan ikään kuin jatkoa edelliseen kappaleeseen ja perustelen sitä, ettei sosionomi voi toimia sosiaalityöntekijän sijaisena, vaan kyseessä on eri ammatit. Aineistossani tämä aihe nousi myös esiin, kun ammattihenkilölaki tuli voimaan vuonna 2016 ja siitä puhuttiin paljon julkisuudessa. Sosiaalityöntekijät ja sosionomit työskentelevät usein tiiviissä yhteistyössä keskenään ja molempien työpanos on asiakassuhteessa todella tärkeä.

Talentia on laatinut sosiaalialan työpaikoille mallin sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien työnjaosta. Sosionomia kuvataan asiantuntijaksi suhteessa asiakkuuden vireilletuloon, sosiaalityöntekijää taas erityisasiantuntijaksi ja lisäksi vireilletuloprosessin johtajaksi. Molemmat varmistavat, että asiakkaan sosiaaliset oikeudet toteutuvat, mutta lisäksi sosiaalityöntekijä varmistaa lainsäädännön toteutumisen. Sosiaalityöntekijä vastaa koko asiakaskunnan ja etenkin erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluiden ja sosiaalisen tuen kokonaisuuden arvioinnista yhdessä asiakkaan kanssa. Sosionomi työskentelee erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa kunnissa yleensä vain sosiaalityöntekijän työparina. (Talentia, 2017, 6–10). Sosiaalityöntekijän ja sosionomin työnjaoissa tosin saattaa olla kuntakohtaisia eroja.

Molemmat ammattihenkilöt arvioivat palvelujen toimivuutta ja vaikutuksia suhteessa asiakkaiden elämäntilanteisiin ja tarpeisiin. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijä arvioi näitä tekijöitä suhteessa yhteiskuntaan ja on muutenkin yhteiskunnallinen vaikuttaja. Yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja palvelurakenteisiin vaikuttamisen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi tuleekin olla yksi sosiaalityöntekijän rakenteellisen työn tavoitteista. Sosiaalityöntekijän tulee myös välittää tutkittua tietoa ja ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Sekä sosiaalityöntekijä että sosionomi ovat molemmat asiakkaiden oikeuksien puolustajia ja edistäjiä. (Talentia, 2017, 11–12).

Sosiaalityöntekijän työssä (Lähteinen ym. 2017, 7) painottuu viranomaisrooli ja laaja harkintavalta julkisen vallan käytössä ja päätöksenteossa. Sosiaalityöntekijät työskentelevät

kentällä tiiviissä yhteistyössä eri ammattiryhmien, kuten sosiaalihuollon, terveydenhuollon, järjestöjen ja sivistystoimen, kanssa. Tuleva sote-uudistus tulee korostamaan entisestään eri ammattilaisten yhteistyötä.

3.2 Mediajulkisuus tutkimuksen kohteena

Julkisuutta voi tarkastella kolmesta eri näkökulmasta. Yhden näkökulman mukaan julkisuus on demokraattisen yhteiskunnan ydintä ja tietojen yleistä saatavuutta. Toinen näkökulma painottaa julkisuutta tilana tai alueena vastakohtana yksityisyydelle. Kolmannen näkökulman mukaan julkisuus on julkiseksi tulemistä, varsinkin tiedotusvälineiden tuottaman mediajulkisuuden kautta. (Juholin & Kuutti, 2003, 16).

Median vallasta on oltu yhteiskunnassa huolestuneita vuosikymmeniä. On puhuttu kuinka vuoroin elokuva, radio, televisio ja internet turmelevat nuorison ja vaikuttavat salakavalasti ihmisten mielipiteisiin, tunteisiin ja alitajuntaan. Usein median valta koetaan pahaksi ja ihmisiä manipuloivaksi ja rajoittavaksi. Median valtaa on kuitenkin hankala tutkia, sillä kuinka voidaan osoittaa, että juuri medially on ollut vaikutusta ihmisten käyttäytymiseen. Median valtaa voidaan kutsua myös kuvitteelliseksi vallaksi, sillä valta rakentuu muiden sosiaalisten toimijoiden uskomuksille. Median valtaa on toisteltu vuosikymmeniä, ja näyttääkin siltä, että siitä on tullut ikään kuin sosiaalinen tosiasia, jonka kyseenalaistaminen on vaikeaa. (Väliverronen, 2012, 90–92).

Julkisella vallalla ja julkisella palvelulla Yleisradiolla oli monopoliasema suomalaisessa mediassa, kuten televisio- ja radiolähetyksissä 1980–1990-luvun vaihteeseen saakka. Ajateltiin, että demokratiaa ja kansalaisten osallistumista edistetään joukkoviestinnällä. Median markkinoistuminen alkoi 1990-luvulla. Valtio on edelleen tärkeä toimija suomalaisessa mediamaailmassa, mutta rinnalle on tuotu myös uudenlaista markkina-ajattelua. Markkinoistuminen voi journalististen tekstien kannalta tarkoittaa sitä, että aihe valitaan esimerkiksi houkuttelevuuden tai myyvyuden mukaisesti. Kriitikkoja on huolestuttanut varsinkin se, että asiantuntijalausuntoihin perustuvat syvälliset artikkelit

voivat korvautua tunteisiin vetoavilla kertomuksilla tavallisten ihmisten sekä julkisuuden henkilöiden elämästä. (Nieminen & Pantti 2009, 21–23).

Yhä useampi organisaatio ja henkilö ovat mukana niin sanotussa mediapelissä. Sen voidaan parhaimmillaan ajatella olevan toimiva yhteisö, mutta toisinaan joukkoviestimet ja uutisoinnin kohteena olevat eivät ole samaa mieltä keskenään ja voivat esimerkiksi riidellä. Media yrittää tuottaa kiinnostavia ja myyviä uutisia yleisölle. Media myös osaltaan tarkkailee ja arvioi vallankäyttäjien toimia ja synnyttää yhteiskunnallista keskustelua niiden pohjalta. Mikäli toimittajat eivät puutu yleiseen keskusteluun, vaan antavat sille toimintaforumin, kuten yleisönosaston, on se mediapeliä, kuten myös vaikeneminen. (Juholin & Kuutti, 2003, 14).

Niemisen ja Pantin mukaan (2009, 5, 11, 16–17) median kautta eri organisaatioiden, ilmiöiden ja henkilöiden on mahdollista kiillottaa omaa julkisuuskuvaansa. Läheskään aina mediajulkisuus ei kuitenkaan ole toivottua tai ystävällistä. Sosiaalinen media on tehnyt sen, että jokainen viestijä on omalla tavallaan potentiaalinen toimittaja. Yksittäiset viestit saattavat sosiaalisessa mediassa levitä nopeastikin. Mediaa on kritisoitu usein ikävien aiheiden esille nostamisesta, samalla kun myönteiset aihealueet on jätetty vähemmälle huomiolle. Kielteisistä asioista on muodostunut vakiintunut aihealue journalismiin ja asian poikkeavuus on tärkeä uutiskriteeri. Yhtenä median tehtävistä pidetään epäkohtien paljastamista ja esimerkiksi viranomaistoiminnan laiminlyönneillä on suuri uutisarvo. Kielteiset aiheet houkuttelevat yleisöä draamalla, sillä ne käsittelevät virheitä ja niiden vähättelyjä, syyllisten etsimistä ja ongelmien selittelyjä. Kuutti (2008, 20) sanoo, ettei mediajulkisuus ole aina oikeudenmukaista eivätkä lähteet tasa-arvoisia. Kielteiseen julkisuuteen joutuneella organisaatiolla ei välttämättä ole juurikaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan mediakäsittelyynsä.

Sosiaalinen media on noussut nykymaailmassa perinteisen median rinnalle. Sosiaalista mediaa on pidetty vaihtoehtoisena julkisuuden muotona. Perinteinen media mielletään usein sisältöjään kontrolloivaksi, keskittyneeksi ja yksisuuntaiseksi, kun taas sosiaalinen media avoimeksi, vuorovaikutteiseksi ja hajautuneeksi. (Matikainen, 2012, 133). Kaplan ja Haenlein (2010, 61) määrittelevät sosiaalisen median alustaksi, mitä eivät luo tietyt yksilöt,

vaan kaikenlaiset käyttäjät määrittelevät sen sisältöjä. Sosiaalinen media voidaan jaotella useampaan eri ryhmään, joita ovat muun muassa blogit, erilaiset sosiaaliset tietoverkot, yhteistyöprojektit, virtuaalipelit ja sisältöyhteisöt. Sosiaalisessa mediassa jokainen voi osallistua keskusteluun. Sosiaalinen media tukeutuu osallistumiseen, muttei tietoon tai aiheisiin syventymiseen (Chwialkowskat, 2017, 22–23).

3.3 Lastensuojelu ja julkisuus - miten julkisuus näyttäytynyt aikojen kuluessa?

Puonti (2004, 335–337) tuo esiin, että lastensuojelun olisi syytä terävöittää julkisuuskuvaansa ja tuoda esiin työn moninaisuus. Monesti luullaan, että lastensuojelu on vain huostaanottoja, mutta oikeasti se on paljon monipuolisempaa työtä lasten ja perheiden hyväksi. Vuonna 1996 Lastensuojelun keskusliitto selvitti mielikuvia lastensuojelutyöstä alan työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta. Tutkimus osoitti, että yleiskuva lastensuojelusta oli melko hyvä, mutta ristiriitainen. Alan työntekijät nostivat itsekin keskeiseksi mielikuvaksi lastensuojelusta huostaanoton, vaikka he samalla arvostelivat huostaanoton suurta näkyvyyttä. Monet lastensuojelun työntekijät olivat jo 1990-luvulla sitä mieltä, että heidän pitäisi osallistua rohkeasti julkiseen keskusteluun ja samalla profiloitua yhteiskunnallisiksi vaikuttajiksi. Työn peruseriaatteista kuten palveluista ja eettisistä periaatteista voitaisiin aina kertoa eikä vain vedota salassapitovelvollisuuteen.

Mediassa, varsinkin sosiaalisessa mediassa, lastensuojelusta keskustellaan paljon (kts. Muuri 2008, Naskinen 2010). Mikäli kansalaiset eivät löydä sosiaalialasta virallista tietoa, he usein turvautuvat epävirallisiin tietolähteisiin, kuten internetin keskustelupalstoihin. Näiltä palstoilta, joilla sosiaalialaa arvioidaan usein negatiivisesti, he etsivät vastauksia kysymyksiinsä. Sensaatiomainen tapa, jolla sosiaalialaa usein sosiaalisessa mediassa ja sanomalehdissä käsitellään, ei edistä ymmärrystä alan ilmiöistä ja palveluista. (Tiitinen & Lähteinen 2014, 192).

Myös Jaakkola (2013, 13) kiinnittää huomiota siihen, että mediaa kiinnostaa lastensuojelusta vain huonot uutiset. Mikäli huono uutinen nostaa esiin ongelmia, jotka vaatisivat korjaamista rakenteissa, lainsäädännössä, työoloissa tai työtavoissa, voi se olla hyödyllinen uutinen.

Lastensuojelun ja median edustajat ovat samaa mieltä siitä, että lastensuojelun pitäisi olla enemmän esillä myös myönteisessä mielessä. Tässä tarvitaan ammattilaisilta aktiivisuutta median suuntaan.

Sosiaalityö näyttäytyy yleisölle monijakoisena. (Tarvainen, 2007). Ihmiset mieltävät sosiaalityön usein joko palvelevaksi ja tukevaksi tai rajaavaksi ja kontrolloivaksi. Sosiaalityön maine riippuu myös siitä, kuka puhuu. Vanhemmat, joiden lapsi on huostaanotettu, saattavat pitää julkisuudessa paljon ääntä tilanteestaan. Lapsen ja työntekijöiden ääni jää kuitenkin kuulematta.

Suomessa on tehty useita pro gradu -tutkielmia sosiaalityön ja lastensuojelun julkisuuskuvasta. Sanna Heinosen (2016) pro gradu -tutkielma on nimeltään Nyt puhuvat sosiaalityöntekijät! - Mielipidekirjoitukset rakenteellisen sosiaalityön välineinä. Tutkielma koostuu 61 mielipidekirjoituksesta viidestä eri sanomalehdestä vuosilta 2012–2014. Näistä 27 käsittelee lastensuojelua. Heinosen pro gradu -tutkielma on ainoa löytämäni tutkimus lastensuojelusta, jossa tutkitaan pelkästään mielipidekirjoituksia. Muita pro gradu -tutkielmia, jotka käsittelevät sosiaalityön sanomalehtikirjoituksia, sosiaalityön tai lastensuojelun julkisuuskuvaa sekä hiljaisuuden kulttuuria, ovat tehneet vuosina 2011–2017 muun muassa Kati Lehtonen, Anu Mäkelä, Annika Pätiälä ja Jasmin Kemppainen.

3.4 Hiljaisuuden kulttuuri ja rakenteellinen sosiaalityö

Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaan kunnissa on tehtävä rakenteellista sosiaalityötä ja sosiaalinen raportointi on sen keskeinen väline (Lyly, 2016, 9). Rakenteellinen sosiaalityö välittää sosiaalisia ongelmia koskevaa tietoa, huolehtii sosiaalisesta hyvinvoinnista sekä hyödyntää sosiaalihuollon asiantuntemusta terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Rakenteellinen sosiaalityö ja sosiaalinen raportointi tuottavat tietoa sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeista, niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä ja sosiaalipalvelujen vaikutuksista. Rakenteellinen sosiaalityö tuo sosiaalihuollon asiantuntemuksen kuntaan ja yhteistyöhön järjestöjen sekä yksityisten palveluntuottajien kanssa. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu tavoitteelliset toimet ja ehdotukset, joilla

kehitetään asukkaiden toimintaympäristöjä sekä pyritään ehkäisemään ja korjaamaan sosiaalisia ongelmia. (Sosiaalihuoltolaki 7§).

Ominaista sosiaalityölle (Lähteinen ym. 2017, 16) on kyky tunnistaa yhteiskunnan syrjäyttäviä ja huono-osaisuutta tuottavia ongelmakohtia ja prosesseja. Taito tuottaa näistä tietoa ja esittää niihin ratkaisuja on työssä olennaista. Sosiaalityöntekijän tärkeä tehtävä on parantaa heikompiensaisten asemaa. Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää poliittisen järjestelmän toimintatapojen ymmärtämistä. Se on yhteiskunnallista vaikuttamista ja julkisen keskustelun käymistä sosiaalityön tavoitteista, tehtävistä ja asiakkaiden yhteiskunnallisesta asemasta. Julkista viestintää tekevät sosiaalityöntekijät eivät itse välttämättä nimeä tekemäänsä rakenteelliseksi sosiaalityöksi, mutta tutkijat Tiitinen ja Lähteinen (2014, 195) ovat tulkinneet yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivän julkisen viestinnän rakenteelliseksi työksi.

Sosiaalityö on osa yhteiskunnallista toimintaa. Yhteiskunnalliset reunaehdot muovaavat työn rakentumista, joten sosiaalityö ei koskaan ole rakenteista vapaata. Sosiaalityö toimii ikään kuin välitysmekanismina yhteiskunnan ja yksilön suhteissa. Rakenteellinen sosiaalityö on käsitteenä kiinnostava ja haastava. Välillä siihen on innostuttu enemmänkin, kuten 1980-luvulla Suomessa, toisinaan sitä taas on tarkoituksellisesti kartettu. (Pohjola, 2014, 18, 16).

Sosiaalityö Suomessa ymmärretään yksimielisesti muutostyönä. Muutoksen haltuun ottaminen on kuitenkin monimutkaisempaa. Sosiaalityössä on painottunut yksilökohtainen työ, jolloin muutoksen tapahtumapintana on ollut jokaisen asiakkaan henkilökohtaisen elämäntilanteen kohentuminen. Ruuhkautuneen asiakastyön takia sosiaalityöntekijöillä ei ole ollut juurikaan aikaa tai resursseja toimia myös palvelujärjestelmän rakenteiden ja päätöksenteon tasoilla. (Pohjola, 2014, 16–17).

Sosiaalityöhön liittyvästä hiljaisuuden kulttuurista on puhuttu jo vuosikymmeniä. Ulla Mutka (1998, 126) tutki sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta ja myös heidän vaikenemistaan väitöskirjassaan. Vaikenemisen syiksi Mutkan haastateltavat sosiaalityöntekijät kertoivat muun muassa asiakastyön paineet ja siitä johtuvan uupumuksen, heikon ammatillisen itsetunnon, ammatin kehittymättömän tietopohjan sekä autoritaariset ja

hierarkkiset työyhteisöt ja niiden aiheuttamat esteet. Osa haastateltavista toi esiin, että työntekijät ovat niin uupuneita, etteivät jaksaa puhua työstään julkisuudessa.

Jaakolan mukaan (6, 2013) lastensuojelun työntekijöiden vaikeneminen ei johdu ainoastaan kiireestä tai siitä, etteivät he haluaisi kertoa työstään. Lastensuojelun vahvat salassapitosäännökset ja asiakassuhteen luottamuksellisuus ovat vieneet huomiota siitä, että lastensuojelun pitäisi olla julkista toimintaa. Tähän velvoittavat muun muassa ammattietiikka, viranomaistoiminnan julkisuusperiaate ja kuntalaki. Lastensuojelu tarvitsisikin paljon enemmän vaikuttamista ja viestintää.

Laura Tiitisen (2019, 113) mukaan työntekijän sananvapauden kokemuksiin ja mediavaikuttamiseen vaikuttaa ennen kaikkea ympäristö, jossa työntekijä työskentelee. Joka työyhteisössä on viestintäkulttuuri, johon jokainen työntekijä vaikuttaa. Mediavaikuttamisen säännöistä käytävä kamppailu on sen jatkuvasta olemassaolosta huolimatta monelle näkymätöntä. Kamppailua käydään sanoilla, vaijentamisella ja vaikenemisella.

Tämän tutkielman johdannon alussa oli erään Mutkan haastateltavan sitaatti ja ajatuksia, joiden mukaan monet sosiaalityöntekijät ovat tossukoita, jotka eivät uskalla tehdä mitään, vaan itkevät asioita työhuoneissaan. Haastateltavan mukaan monet sosiaalityöntekijät pelkäävät kannanottoja ja itsenäistä toimintaa sekä odottavat muilta ammattiryhmiltä ratkaisuja sosiaalityön ongelmiin. Monet Mutkan haastateltavat kuitenkin myös selittelivät ja puolustivat omaa tai kollegoiden arkuutta ja vetäytymistä. Joidenkin mielestä moniammatillisessa työryhmässä on vaikeaa nähdä oman asiantuntijuuden merkitystä ja näissä tilanteissa heikko ammatillinen itsearvostus pääsee usein valloilleen. Osa sosiaalityöntekijöistä myöntää, etteivät he ole kovinkaan rohkeita. (Mutka, 1998, 124).

Monet Mutkan (1998, 124) haastateltavat toivoivat työpaikalle avoimempaa keskustelukulttuuria ja asiakastilanteiden jakamista. Omiin kokemuksiini pohjautuen tämä tilanne on onneksi tuntunut muuttuneen paljon avoimempaan suuntaan viimeisen 20 vuoden aikana, ja nykyään työpaikoilla keskustellaan asiakastilanteista paljonkin. Toki vaihtelua eri työpaikkojen välillä on varmasti.

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoituksia lastensuojelusta vuosilta 2014–2017. Aineistona on Helsingin Sanomat. Minua kiinnostaa erityisesti, mistä aihepiireistä eli teemoista mielipidekirjoituksia on kirjoitettu sekä millaista lastensuojelun julkisuuskuvaa kirjoittajat tuovat esiin.

Tarkoitukseni oli aluksi tutkia vain lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksia lastensuojelusta. Mielipidekirjoituksia läpi käydessäni kävi kuitenkin pian ilmi, etteivät kaikki lastensuojelua koskevat ammatilliset kirjoitukset ole lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden itsensä kirjoittamia. Muutin ideaa niin, etten tutkikaan pelkästään sosiaalityöntekijöiden vaan laajemman ammattiryhmän eli sosiaalialan ammattilaisten kirjoituksia lastensuojelusta. Helsingin Sanomista löytyy nimittäin useita sosiaalityöntekijöiden, yhteiskuntatieteiden maistereiden ja tohtoreiden sekä muiden sosiaalialan ammattilaisten kirjoituksia, mutta he eivät välttämättä kuitenkaan itse työskentele lastensuojelussa. Useat kirjoittajat toimivat muun muassa erilaisissa sosiaalityön johto- ja asiantuntijatehtävissä tai järjestösektorilla.

Tutkielmassa tulee edelleen esiin myös sosiaalityöntekijöiden ääni, mikä on minulle tärkeää. Kuitenkin ottamalla keskusteluun mukaan myös muun muassa johtotasoa, sosionomeja ja sosiaalityöntekijöitä muilta aloilta, sosiaalialan ammattilaisten ääni laajenee. Lisäksi aineistoa on enemmän.

Tutkielman tutkimuskysymykset ovat:

Mistä teemoista sosiaalialan ammattilaiset kirjoittavat mielipidekirjoituksissa?

Millaista lastensuojelun julkisuuskuvaa kirjoittajat mielipidekirjoituksissa tekevät?

4.2 Tutkimustapa ja aineisto

Tutkielmassa selvitin ensin, että Helsingin Sanomista löytyisi tarpeeksi aineistoa tutkielmani tueksi. Käytössäni oli Helsingin Sanomien digitaalinen näköislehti, josta oli selkeää etsiä materiaalia eri hakusanoilla. Hain mielipidekirjoituksia hakusanoilla “lastensuojelun sosiaalityöntekijä”, “lastensuojel” ja “laps”. “Lastensuojelun sosiaalityöntekijä” -haulla löytyi 40 mielipidekirjoitusta, joista yhdeksän oli sosiaalialan ammattilaisten kirjoittamia eli aineistooni sopivia. Suurin osa mielipidekirjoituksista löytyi hakusanalla “lastensuojel”, yhteensä 192 kappaletta. Näistä aineistooni sopivia kirjoituksia oli noin 60 kappaletta. Hakusanalla “laps” löytyi mielipidekirjoituksia todella paljon, jopa 2022 kappaletta, joista lastensuojelua käsitteli suhteellisen pieni osa, noin 10 kappaletta. Helsingin Sanomista löytyi siis riittävästi mielipidekirjoituksia tutkielmani tueksi. Aineisto on kerätty syksyllä 2017 ja alkuvuodesta 2018.

Aineistossa on 67 sosiaalialan ammattilaisen mielipidekirjoitusta lastensuojelusta. Sosiaalitoimen lastensuojelua käsitteli kirjoituksista 47 kappaletta. Loput 20 mielipidekirjoitusta käsittelivät enemmänkin lasten suojelua tai lasten pahoinvointia.

Tutkimuksen aineiston kirjoitusajankohdiksi valikoituivat vuodet 2014–2017. Alun perin olin ajatellut kerätä aineistoa vuodesta 2012 alkaen, jolloin tapahtui koko Suomea paljon puhutellut Vilja Eerika -tragedia. Aineistoa löytyi kuitenkin riittävästi myös viime vuosilta, joten rajasin vuodet 2012–2013 tutkimuksesta pois. Edellä mainittua Eerika -tragediaa on myös käsitelty medioissa jo paljon ja mielestäni tässä tutkielmassa ei ole oleellista tarttua laajemmin tähän tapahtumaan. Mainintoja Eerika -tragediasta tosin löytyy näistäkin mielipidekirjoituksista.

4.3 Sanomalehtien mielipidekirjoitukset aineistona

Suhteessa väkilukuun (Sanomalehtien liitto, 2017) Suomessa ilmestyy maailman kolmanneksi eniten sanomalehtiä, noin 200 kappaletta. Helsingin Sanomat on näistä ehdottomasti suurin levikiltään, minkä takia valitsin sen tutkimukseni aineistoksi. Vuonna

2016 Helsingin Sanomien painetun lehden levikki oli 252 000 ja kokonaislevikki 322 000. Päivittäisiä lukijoita oli noin 621 000. Vuonna 2018 kokonaislevikki on noussut 333 000:en. Painetun lehden levikki on laskenut, mutta digilehden levikki on kasvanut merkittävästi. (Media Audit Finland, 2018).

Sanomalehtien liitto määrittelee paperisen sanomalehden ja siihen mahdollisesti liittyvät verkkolehdet sekä sähköiset uutis- ja ilmoituspalvelut sähköisten uutis- ja ilmoituspalvelujen yhdeksi kokonaisuudeksi. Maksullisuus, ilmestyminen vähintään kerran viikossa, tarkastettu levikki ja monipuolinen ajankohtainen sisältö ovat kriteerejä painetulle sanomalehdelle. (Sanomalehtien liitto, 2017). Digilehti taas pohjautuu painettuun lehteen. Se jaetaan näköislehteen ja digiversioon. Näköislehti on sähköisessä muodossa oleva painettu päivän sanomalehti. Se vastaa täysin painettua lehteä ja sisältää muun muassa samat mainokset. Digiversio taas on tehty muokkaamalla painetun lehden sisältöä tai ulkoasua ja sen sisältöä voidaan päivittää ilmestymisensä jälkeen. (Jyrkiäinen, 2017, 72–73).

Vuonna 2015 sanoma-, paikallis- ja ilmaislehdistön osuus joukkoviestintämarkkinoiden taloudellisesta volyyymista oli 28 prosenttia. Sanomalehti oli toiseksi suurin medialohko television jälkeen. Vuosien 2000–2015 välillä sanomalehtien osuus joukkoviestintämarkkinoiden volyyymista on pienentynyt 9,5 prosenttiyksikköä. (Jyrkiäinen, 2017, 65).

Vaikka sanomalehtien lukijakunta on pienentynyt, on niillä lukijoita edelleen paljon. Koen, että kantaaottavimmat viralliset kirjoitukset julkaistaan edelleen usein sanomalehdissä. Internet on täynnä erilaisia keskustelupalstoja, myös lastensuojelua koskevia löytyy useita. Näillä palstoilla tosin harvemmin ammattilaiset keskustelevat, vaan kirjoittajat ovat muun muassa lastensuojelun asiakasperheitä tai muita, joilla on lastensuojelusta kokemuksia. Aiemmin mainitsinkin Facebookin sosiaalityöntekijöiden uraverkosto -ryhmästä, joka on suljettu ryhmä, johon pääsevät mukaan ainoastaan sosiaalityöntekijät tai alan opiskelijat. Myös ainakin sosionomeilla on vastaava ryhmä Facebookissa. Muista sosiaalialan ammattilaisten vastaavista ryhmistä minulla ei ole tietoa. Nämä edellä mainitut Facebook-ryhmät ovat kuitenkin suljettuja ja vain ammattilaisten omia, eli keskusteluihin eivät muut

pääse mukaan. Toisin on esimerkiksi juuri Helsingin Sanomissa, sillä sen kirjoitukset ovat yleisesti nähtävissä ja kuka tahansa voi kirjoittaa niihin vastineensa.

Monille ovat tuttuja erilaiset mielipidetekstit, kuten yleisönosastokirjoitukset, kirja- ja elokuva-arvostelut sekä mielipidepuheenvuorot kuten vaaliväittelyt ja muut neuvottelut. Mielipiteiden ilmaiseminen on ihmisille niin luonnollista ja helppoa, että saatetaan ajatella, ettei argumentaatiotaitoja tarvitse sen enempää opetella. Argumentointi saatetaan nähdä vain väitteen esittämisenä, vaikka oikeasti se on monimutkainen prosessi, mihin kuuluu ainakin väite ja yksi perustelu. (Mikkonen, 2010, 13).

Mielipidekirjoituksessa kannattaa kertoa pääväite eli teesi selkeästi ja napakasti mielellään heti ensimmäisessä kappaleessa. Otsikolla ja ensimmäisellä kappaleella herätetään lukijan mielenkiinto. (Mikkonen, 2010, 13). Myös Kauppinen ja Laurinen (1987, 86) ovat painottaneet teesin merkitystä mielipidekirjoituksessa. Teesin tulee olla kirjoituksen alussa, jotta kirjoituksesta tulee napakka ja selkeä. Kauppisen ja Laurisen mukaan mielipidekirjoitus sisältää kuusi elementtiä, jotka ovat asian esittely, ongelma, teesi, näytöt tai todisteet, johtopäätös sekä toive tai ohje. Näistä elementeistä kaksi ensimmäistä ovat kirjoittajien mukaan valinnaisia. Myös mielipidekirjoitukseen kuuluu väittämänsä perustelu. Sanomalehdet arvostavat lukijoiden mielipidekirjoituksia, koska ne ovat tärkeä osa ihmisten vaikutusmahdollisuuksia ja myös lukijat lukevat niitä paljon. Mielipidekirjoitusten mielipiteet, toiveet ja huolet välittyvät helposti koko kansan ja myös päättäjien tietoon. (Mikkonen & Lehikoinen, 2010, 3).

Karhumäki ja Kouki (2016, 59–60) määrittelevät yleisönosastokirjoituksen luonteeltaan argumentatiiviseksi mielipidekirjoitukseksi. Kirjoituksia, jotka jatkavat aiemmin aloitettua keskustelua, kutsutaan vastineiksi. Mielipidekirjoituksen tai vastineen kirjoittaja ottaa kirjoituksellaan kantaa valitsemaansa aiheeseen ja pyrkii vaikuttamaan lukijoihin. Mielipidekirjoituksen aiheeksi kehoitetaan valitsemaan aihe, josta kirjoittajalla on sanottavaa. Mikäli mielipidekirjoituksen aihe on ajankohtainen, tulee se suurella todennäköisyydellä julkaistua.

Mielipidekirjoituksessa kannattaa esittää monipuolisia perusteluja ja retorisia keinoja, millä tuetaan omaa väitettä. Mielipidekirjoitukset julkaistaan omalla nimellä ja lisäksi voi lisätä oman ammatin tai muun aseman, mikäli se on oleellista kirjoituksen kannalta. Vain poikkeustapauksissa julkaistaan nimimerkillä julkaistuja kirjoituksia. (Karhumäki & Kouki, 2016, 59–60).

4.4 Analyysimenetelmä

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan pyritään kuvaamaan esimerkiksi jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle. (Tuomi & Sarajärvi, 2006, 87–88). Kari Kiviniemi (2010, 70) kuvaa laadullista tutkimusta prosessiksi. Aineistonkeruun väline on tutkija itse, joten aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät usein tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin aikana. Laadullisen tutkimuksen vaiheet eivät välttämättä ole selkeästi jäsennettävissä eri vaiheisiin, vaan esimerkiksi tutkimustehtävää koskevat ratkaisut voivat selkeytyä vähitellen tutkimuksen aikana. Tutkijan tulee tiedostaa oman tietoisuutensa kehittyminen tutkimuksen edetessä ja hänellä on myös valmiuksia tutkimuksen uudelleenlinjauksiin.

Tämän tutkimuksen analyysimenetelmänä on teemoittelu. Käytin tutkielmani aineiston teemoittelussa Tuomen, Sarajärven ja Eskolan ohjeita. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2018, 105–106) teemoittelussa painottuu se, mitä eri teemoista on sanottu. Laadullisen tutkimuksen perinteestä riippuu, onko lukumäärillä merkitystä. Kyseessä on ennen kaikkea laadullisen aineiston pilkkominen ja ryhmittely erilaisten aihepiirien mukaan. Näin mahdollistetaan tiettyjen teemojen esiintymisen vertailu aineistossa. Ennen teemojen etsimistä aineisto voidaan ryhmitellä ja alustavan ryhmittelyn jälkeen aineistosta ryhdytään etsimään varsinaisia teemoja eli aiheita. Aineistosta on tarkoitus etsiä tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä.

Eskola painottaa (2010, 189–190), että ensimmäisenä tulee järjestää aineisto teemoittain, ja näin myös tein. Tällöin jokaisesta teemahaastattelusta tai tämän tutkimuksen mukaan

mielipidekirjoituksesta poimitaan teemaan liittyvä kohta. Mielipidekirjoitukset on luettava huolella läpi, sillä ne saattavat sisältää useitakin teemoja. Leikkaa ja liimaa -toiminnolla kahta asiakirjaa auki pitäen sekä eri väreillä koodaamalla aineistoa saa hyvin järjesteltyä uudelleen. Tässä vaiheessa aineistoa ei vielä juurikaan karsita.

Teemoittamisen jälkeen tulee varsinainen analyysi. Aineisto luetaan useamman kerran ja esitetään siitä tulkinta. Lukiessa tehdään myös muistiinpanoja. Muistiinpanojen lisäksi aineistoon liitetään teoreettisia kytkentöjä, ideoita ja pohdintoja. Analyysin tehtävänä on tiivistää, jäsentää ja järjestää aineisto niin, että informaatio kasvaa eikä mitään oleellista jää pois. Teemoittelussa tai tematisoinnissa aineisto ryhmitellään teemoittain ja etsitään mielenkiintoisia sitaatteja tulkittavaksi tutkimusongelmaa valaisevista teemoista. (Eskola, 2010, 191–193). Sitaattien tarkoituksena on havainnollistavien esimerkkien ja todisteiden antaminen lukijalle siitä, että aineisto todella on olemassa. Sitaatteja tulee kuitenkin käyttää kriittisesti ja harkiten. (Saaranen-Kauppinen & Puustinen, 2006).

Eskolan (2010, 193–194) mukaan seuraavassa vaiheessa tutkijan tulee poimia aineistosta tärkeimmät kohdat, jotka ovat usein aineiston mielenkiintoisimpien kohtien esiin nostoa, mutta tutkimusprosessi voi olla myös aineiston tasapuolista kuvaamista. Usein kannattaa aloittaa aineiston parhaimpien kohtien esiin nostamisesta. Analyysissa kannattaa edetä teema kerrallaan, tosin teeman voi myös pilkkoa pienempiin osiin. Ensimmäisestä teemasta käydään läpi tärkeimmäksi arvioitu vastaus ja katsotaan, mitä siitä saadaan irti. Kuvaa täydennetään toiseksi, kolmanneksi, ja niin edelleen, tärkeimmillä vastauksilla, kunnes aineisto on käyty kokonaisuudessaan läpi. Ensiksi siis rakennetaan kova ydin, jonka ympärille lisätään massaa muista kohdista. Analyysissa käytetään siis tavallaan analyttisen induktion ideaa. Tässä vaiheessa aineistosta myös kirjoitetaan aiemman vaiheen analyysin tärkeimmät kohdat auki, eli tehdään omat tulkinnat aineistosta. Aineistoesimerkit ja tutkijan ajattelu yhdistyvät tällöin. Mukaan on myös (emt., 197) tuotava kytkennät teorioihin ja aiempiin tutkimuksiin.

Toiseksi viimeisen vaiheen tavoitteena on, että tekstistä on kasassa aukollinen ja viimeistelyä vailla oleva versio. Tätä seuraa viimeinen vaihe, eli tällöin teksti hiotaan valmiiksi tekstiksi. Tässä vaiheessa työ toivon mukaan sujuu suhteellisen helposti, mutta

aikaa se kuitenkin vie. (Eskola, 2010, 198–199). Tärkeää teemoittelussa on teorian ja aineiston välinen yhteys. Tutkielmassa voidaan liittää aineiston sitaatteja johonkin aiempaan tutkimukseen. Teoriaa ja aineistoa voidaan näin vertailla ja katsoa, ovatko ne samankaltaisia vai eivät. (Eskola & Suoranta, 2014, 180).

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein ainakin pienessä määrin sisällön erittelyä. Toisinaan sisällön analyysistä ja sisällön erittelystä puhutaan synonyymeina. Sisällön erittely voidaan myös määritellä dokumenttien analyysiksi, jossa kuvataan tekstin sisältöä kvantitatiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 106–107). Myös tässä tutkielmassa sisällön erittelyä käytetään hieman, mikä tapahtuu taulukon muodossa.

Teemoihin jakaminen oli yllättävän hankalaa, sillä monet mielipidekirjoitukset sisältävät useampia teemoja ja ne tulevat väkisinkin sekoittuman toisiinsa aineistossa. On ollut toisinaan hankalaa löytää ja päättää, mitä teemaa kukin mielipidekirjoitus eniten sisältää. Tämä ongelma korostui resurssit ja rakenteet -teemassa, jonka kirjoituksia jaoin teemoista pienempiin osiin, tyyppeihin. Samassa mielipidekirjoituksessa saatetaan puhua monestakin teemasta, kuten liian suuresta asiakasmäärästä, huonosta palkasta sekä johtotason tuen puutteesta.

Alunperin olin ajatellut vielä yhtä lisäteemaa, joka käsittelisi lasten oloja, kuten lapsiköyhyyttä ja lapsia koskevaa väkivaltaa. Päätin kuitenkin jättää kyseisen teeman pois, sillä vaikka kyse onkiin tärkeistä aiheista, lapsiköyhyyttä käsitteleviä kirjoituksia oli vain kaksi, samoin väkivaltaa käsitteleviä. Turvapaikanhakijoita tai pakolaisuutta koski neljä kirjoitusta. Jätin kuitenkin nämä teemat pois ja päätin keskittyä edellä mainittuihin kolmeen pääteemaan, joita aineisto myös eniten sisältää. Koin silti tärkeäksi olla mahdollisimman läpinäkyvä ja mainita nämä muutamat teemat, joita olisin myös voinut avata lisää analyysissä. Joka tapauksessa koen, että teemoja ja alaotsikoita teemojen sisällä on jo riittävä määrä, enkä halua, että aineisto paisuu liian suureksi.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia tutkimusetiikan näkökulmasta ovat eettisesti kestävät tutkimus-, tiedonhankinta ja arviointimenetelmät. Tutkimuksessa tulee toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullista tiedeviestintää. Tutkijan tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden työtä ja viitata heidän töihinsä asianmukaisella tavalla. Tutkimuksessa tulee noudattaa tiedeyhteisön tunnistamia tapoja, joihin kuuluvat rehellisyys sekä yleinen tarkkuus ja huolellisuus. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, 6).

Tutkimusta ja sen luotettavuutta arvioidaan kokonaisuutena, missä painottuu sisäinen johdonmukaisuus eli koherenssi. Monen eri kohdan pitää toteutua yksinään, mutta myös suhteessa toisiinsa. Näitä ovat muun muassa tutkimuksen tarkoitus ja kohde, eli mitä tutkitaan ja miksi. Lisäksi aineiston keruun ja analysoinnin, tutkijan oman sitoutumisen ja tutkimuksen raportoinnin tulee olla johdonmukaista. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 140–141).

Olen itse työskennellyt lastensuojelussa ja lisäksi seurannut lastensuojelusta käytävää keskustelua suomalaisessa mediassa suhteellisen tiiviisti jo vuosia. Lastensuojelu oli minulle luonnollinen valinta pro gradu -tutkielmani aiheeksi, koska muusta sosiaalityöstä itselläni ei ole paljoa kokemusta ja lastensuojelu kiinnostaa minua. Tiedostan, että minulla oli ennakkokäsityksiä ja oletuksia tähän tutkielmaan liittyen jo ennen prosessia sekä myös sen aikana. Pyrin kuitenkin suhtautumaan aiheeseen puolueettomasti. Analyysiosuudessa tosin esimerkiksi pohdin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden huonoa palkkaa. Mielestäni, ja myös monen muun mielestä, palkka on huono vastuuseen ja työmäärään nähden ja totean huonon palkan ikään kuin absoluuttisena totuutena. Kuitenkin on varmasti ihmisiä, jotka eivät pidä palkkaa huonona. Joka tapauksessa on tärkeää tiedostaa ja tuoda myös lukijalle julki oma kokemukseni aiheen parista.

5 MIELIPIDEKIRJOITUSTEN KIRJOITTAJAT

Tutkielmani aineisto koostuu sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoituksista. Tarkemmin määriteltynä sosiaalialan ammattilaiset koostuvat sosiaalityöntekijöistä ja sosionomeista tai näiden alojen opiskelijoista. Lisäksi olen määritellyt sosiaalialan ammattilaisiin sosiaalialan johto- ja asiantuntijatehtävissä työskentelevät, joiden koulutuksesta minulla ei ole tarkkaa tietoa, mutta jotka oletettavasti ovat myös opiskelleet sosiaalialaan liittyvää alaa. Lisäksi aineistosta löytyy muutamia mielipidekirjoituksia, joiden kirjoittajana on yhteiskuntatieteiden maisteri tai tohtori, muttei määrittelyä sosiaalityöntekijästä.

Aineiston kirjoittajat työskentelevät muun muassa kunnissa, järjestöissä ja yliopistoissa. Kirjoittajan ammattinimike on käynyt selväksi kirjoituksen allekirjoituksessa ja toki usein myös tekstissä. On mahdollista, että osa aineistoon kuuluvista mielipidekirjoituksista ei ole päätynyt aineistoon, mikäli kirjoittaja ei ole tuonut ammattinimikettään julki.

Jaottelen mielipidekirjoitusten kirjoittajien ammattinimikkeitä. On kiinnostavaa tietää, ketkä sosiaalialan ammattilaiset ovat kirjoittaneet mielipidekirjoituksia eniten. Jaottelen mielipidekirjoitusten kirjoittajat kolmeen eri kategoriaan, jotka ovat sosiaalityöntekijät, vaikuttajat ja järjestöpuolen työntekijät. Mielipidekirjoitusten kirjoittajia löytyi suhteellisen tasaisesti näistä kaikista kolmesta ryhmästä. Vaikuttajiin määrittelen kuuluviksi esimerkiksi professorit ja erityisasiantuntijat.

Mielipidekirjoituksia on siis 67 kappaletta. Näistä yhdessätoista kirjoittajana on lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Lisäksi kaksi kirjoittajaa on entisiä lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä ja viisi kirjoittajaa muun alan sosiaalityöntekijöitä. Sosiaalityön tai lastensuojelun johtotehtävissä tai kehittämispäällikkönä työskentelee seitsemän kirjoittajaa. Kirjoittajista seitsemän on tohtoreita tai professoreja. Viisi kirjoittajaa työskentelee hankkeessa tai projektissa, 11 järjestökentällä. Erityisasiantuntijoita on kirjoittajista viisi. Ylisosiaalineuvos ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallitusneuvos ovat kirjoittajina yhteensä viidessä mielipidekirjoituksessa.

Näin ollen kirjoittajista 18 on sosiaalityöntekijöitä, 29 vaikuttajia ja 11 järjestöpuolelta. Muutama kirjoittaja jää luokittelematta, koska heidän ammattinimikkeensä ei ole yhtä selkeästi jaoteltavissa kuin suurella osalla. Monessa mielipidekirjoituksessa on useampi kirjoittaja. Kirjoittajat saattavat olla kaikki esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä tai järjestösektorin eri aloilta. Osassa kirjoituksissa on myös useampi kirjoittaja, jotka ovat kaikki eri aloilta. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että osa kirjoittajista on kirjoittanut useammankin mielipidekirjoituksen.

Lähes kaikissa mielipidekirjoituksissa kirjoittajat esiintyvät omalla nimellään. Nimet eivät ole tutkielmassani näkyvillä, koska ne eivät tuo lisäarvoa tutkielmaani. Ammattinimikkeet ovat näkyvillä. Neljässä mielipidekirjoituksessa kirjoittajat kertaa esiintyvät aineistossa poikkeuksellisesti nimimerkeillä “lastensuojelun sosiaalityöntekijä” tai “lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä”. Näissä teksteissä kirjoittajat eivät siis ole halunneet tulla omalla nimellään julkisuuteen. Nämä kirjoitukset käsittelevät kaikki puutteellisia työoloja lastensuojelussa. Yhdessä mielipidekirjoituksessa kirjoittaja on Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijä, sillä yksittäisenä kaupunkina juuri Vantaa nousee muutamassa kirjoituksessa esiin. Vantaan lastensuojelun esimiehet myös vastaavat työntekijän kirjoitukseen, tosin tietenkin omalla nimellään.

Osa kirjoittajista ilmoittaa sosiaalityöntekijän lisäksi olevansa yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden maisteri. Läheskään kaikki sosiaalityöntekijät eivät kuitenkaan mainitse maisterin pätevyydestä erikseen. Osalla kirjoittajista on nimimerkkinä sosiaalityöntekijä, mutta tekstistä käy ilmi, että he työskentelevät lastensuojelussa, joten lasken heidät lastensuojelun sosiaalityöntekijöiksi.

6 MIELIPIDEKIRJOITUSTEN TEEMAT

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tulokset, eli mitä teemoja sosiaalialan ammattilaisten mielipidekirjoitukset sisältävät. Kolme pääteemaa erottui mielipidekirjoituksista ja ne ovat työn resurssit ja rakenteet, lastensuojelutyön jaottelut sekä lastensuojeluun liittyvät lait. Näitä kolmea teemaa pilkon pienempiin osiin. Alla olevaan taulukkoon kokosin nämä mielipidekirjoitusten pääteemat ja niiden kappalemäärät.

Taulukko 1. Mielipidekirjoitusten teemat eli mitä teemoja kirjoituksissa eniten käsiteltiin.

Mielipidekirjoitusten teemat	Kappalemäärä
1. Työn resurssit ja rakenteet	18
2. Lastensuojelutyön jaotteluita	12
3. Lastensuojeluun liittyvät lait	19
Muut	18

6.1 Työn resurssit ja rakenteet

Lastensuojelun resursseja ja rakenteita käsittelee suurin osa mielipidekirjoituksista, yhteensä 18 kappaletta. Resursseihin sisältyvät henkilöstö-, aika- sekä taloudelliset resurssit. Tämän teeman kuuteen kirjoitukseen liittyy myös vahvasti se, että sosiaalityöntekijät puolustelevat työtään ja painottavat, että he kyllä yrittävät parhaansa, mutta työntekoa vaikeuttaa moni asia, kuten eri resurssien puute. Lastensuojelun puutteellisista resursseista ja työvoimapulasta on puhuttu Suomessa jo vuosikymmeniä ja odotettavissa oli, että tästä aiheesta riittäisi mielipidekirjoituksia. Pätevistä sosiaalityöntekijöistä on pulaa koko maassa. Työntekijöistä on pulaa, sillä vaativa ja ylikuormittava työ ei houkuttele ammattilaisia alalle, vaan monet hakeutuvat muihin tehtäviin.

6.1.1 Työolot ja palkkaus saatava kuntoon

Työolojen ja palkkauksen merkitystä korostetaan monessa mielipidekirjoituksessa. Erityisesti moni kirjoittaja painottaa sitä, etteivät sosiaalityön ammattilaiset sitoudu lastensuojelun työpaikkoihin, mikäli resurssit eivät ole kunnossa. Moni kirjoittaja sanoo, että haluaisi tehdä lastensuojelutyötä, mutta työtä on aivan liikaa, jotta sitä olisi mielekästä tai terveellistä tehdä. Moni ammattilainen hakeutuu mieluummin muihin töihin kuin lastensuojeluun. Työmäärän on oltava kohtuullinen, jotta työtä jaksetaan tehdä. Myös työpaikan rakenteiden ja johtotason tulee olla kunnossa sekä esihenkilötyön osaavaa, jotta työtä on mielekästä tehdä.

Ylikuormittavaan ja huonosti palkattuun työhön ei saada tekijöitä ennen kuin kunnat korjaavat tilannetta. -- lastensuojelun resurssit ja rakenteet laitetaan kuntoon”

Sosiaalityöntekijöitä, 22.11.2016

Erityisesti vuosina 2016–2017 Helsingin Sanomissa sekä muissakin medioissa käytiin paljon keskustelua lastensuojelusta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vajeisuus on ollut tiedossa jo vuosikymmeniä, mutta vuonna 2016 asia nousi todella paljon otsikoihin. Myös sosiaalityöntekijät ja muut sosiaalialan ammattilaiset pitivät keskustelua hyvin yllä. Lasten oikeuksien päivänä 20.11.2017 yli 1000 sosiaalityöntekijää ja sosiaalityön opiskelijaa julkaisivat adressin (adressit, 2017) lasten oikeudesta suojeluun. Adressin sanomana on sosiaalityöntekijöiden vakava huoli lasten heitteillejätöstä, mitä sosiaalityöntekijöiden aliresursointi monissa kunnissa aiheuttaa. Myös tavallisia kansalaisia on allekirjoittanut adressin ja siinä on nimiä yhteensä yli 3500. Allekirjoittajat peräänkuuluttavat päättäjiltä vastuuta lastensuojelun työoloista ja asiakasmäärien kohtuullistamisesta.

-- sosiaalityöntekijän vastuu on kasvanut, mutta samaan aikaan mahdollisuus vaikuttaa työhön on vähentynyt. -- Olen kuullut usealta kollegaltani, ettei omassa kunnassani pidä viedä asioita eteenpäin johtoportaan, jos mielihii edetä työuralla.

- Lastensuojelun sosiaalityöntekijä, 12.9.2014

Kirjoittaja kokee, ettei lastensuojelun sosiaalityöntekijä pysty nykyään vaikuttamaan työhönsä kuten vielä muutamia vuosia sitten. Perustyön sijaan työnkuvassa on korostunut kirjaaminen. Kirjoittajan mukaan lastensuojelun johtaminen on monissa kunnissa heikkoa ja hän miettii, kuinka monta kannattavaa yritystä Suomessa olisi, mikäli yrityksiä johdettaisiin kuten lastensuojelua. Kirjoittaja haluaisi tehdä työnsä eettisesti ja lakisääteisesti oikein, mutta kokee yhdessä kollegoidensa kanssa, ettei hän voi tuoda kaikkia asioita johdolle ilmi, ettei saa itse hankalan ihmisen leimaa työyhteisössä.

Aineistossa myös kirjoitettiin tyytymättömyydestä johtoon jonkin verran. Erityisesti kritiikkiä Vantaan kaupunkia ja Vantaan lastensuojelun johtoa kohtaan käsiteltiin muutamassa kirjoituksessa. Vantaan kaupungin lastensuojelun johto myös vastasi kritiikkiin. Itsekin olen kuullut suhteellisen paljon tyytymättömyydestä lastensuojelun johtoa kohtaan eri kuntien työntekijöiltä. Myös työterveyslaitoksen vuoden 2010 (Laine ym., 2010, 66, 74–75) tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijöistä vain 12 % oli tyytyväisiä organisaationsa johtamiseen. Työyhteisön johtamiseen oli sosiaalityöntekijöistä tyytyväisiä 42 %. Sosiaalityöntekijöiden tyytymättömyys työyksikkönsä johtamiseen laski huomattavasti verrattuna vuoteen 2005. Vuonna 1999 sosiaalityöntekijöistä lähes 60 % koki tiedonkulun työpaikalla johdon ja alaisten välillä riittäväksi. Vuonna 2005 sama lukema oli 52 %, mutta vuonna 2010 enää 44 % koki tiedonkulun riittäväksi.

Sosiaalityöntekijäpulaa ei ratkaista pelkästään koulutusta lisäämällä, vaan -kuntien on aika etsiä ratkaisua -rekrytointivaikeuksiin kehittämällä sosiaalityöntekijöiden työoloja ja palkkausta.

- VTM, sosiaalityöntekijä & YTK, sosiaalityön maisteriopiskelija 15.7.2016

Vantaa nosti lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkan 3 200 euroon kuukaudessa.

Palkka on kuitenkin naurettava, kun ottaa huomioon sosiaalityöntekijän akateemisen koulutuksen, työmäärän ja naapurikuntien palkkatason.

- Vantaan lastensuojelun sosiaalityöntekijä, 30.9.2016

Pätevistä sosiaalityöntekijöistä on pula koko maassa. Vantaan lastensuojelussa palkat ovat suuremmat kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa, jotta palkkaus ei olisi este pätevien sosiaalityöntekijöiden saamiselle. Kirjoituksessa mainittu 3 200 euroa on sosiaalityöntekijän peruspalkka, jonka päälle tulevat kokemuksesta riippuvat lisät, jolloin palkka nousee yli 3 600 euroon.

- Perhepalvelujen johtaja & lastensuojelun palvelupäällikkö, Vantaan kaupunki, 1.10.2016

Yhdeksi isoksi syyksi keskusteluun sosiaalityöntekijäpulasta nousi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden huono palkka. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän työ on todella haastavaa ja virkavastuu on iso. Esimerkiksi oikeudenkäynnit huostaanottoihin liittyen ja erilaiset kantelut ovat työssä yleisiä. Palkka on työn vastuuseen suhteutettuna huono. Vuonna 2016 lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkka oli vielä useissa kunnissa hädintuskin 3000 euroa. Vuoden 2016 aikana ja sen jälkeen palkat alkoivat vihdoinkin nousta monissa kunnissa ja osassa ne nousivat jopa useilla sadoilla euroilla.

Talentian suositusten mukaan sosiaalityöntekijän, vastaavan sosiaalityöntekijän, kuraattorin ja vastaavan kuraattorin peruspalkan tulisi olla 3800 € kuukaudessa. Vaativissa tehtävissä palkkasuositus on 4000 € ja erittäin vaativissa tehtävissä, jotka vaativat esimerkiksi erikoistumistutkinnon 4200 € (Talentian palkkasuositukset). KVTES:n mukaan vuonna 2017 sosiaalityöntekijän kokonaisansion keskiarvo oli 3 355 euroa, kokonaisansion mediaani 3 278 euroa ja peruspalkan keskiarvo 3 052 euroa (KVTES, 2017). Vuonna 2020 on tiedossa paljon kuntia, joissa lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkka on yli 3 500 euroa. Useissa kunnissa palkat ovat nousseet muutamassa vuodessa useilla sadoilla euroilla ja palkoilla kilpaillaan paljon.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala ilmoitti helmikuussa 2019 käyttävänsä neljä miljoonaa euroa keskeisten sosiaali- ja terveystoimialan ammattilaisten palkkojen korotuksiin, eli myös sosiaalityöntekijöiden palkat nousevat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkka nousi ensin 3 495 euroon ja 2019 syksyllä 3 600 euroon (Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala, 2019). Sama palkka eli 3 600 euroa on myös Espoossa. Myös Vantaalla lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkka nousi syksyn 2019 aikana yhtä suureksi kuin isommissa naapurikunnissa. Palkka nousi pääkaupunkiseudun isoissa kunnissa vuonna 2019 noin 300 euroa ja vuonna 2020 palkka on noussut niissä vielä muutamia kymmeniä euroja. (Te-palvelut.fi). Kerava ilmoitti marraskuussa 2019 nostavansa lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkan 4 000 euroon, joka mitä ilmeisimmin on Suomen korkein kunnassa työskentelevän sosiaalityöntekijän palkka. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän palkka on lähes joka kaupungissa joitain satasia parempi kuin muiden alojen sosiaalityöntekijöillä. Tätä eroa muihin sosiaalityöntekijöihin perustellaan usein lastensuojelun erityisen painavalla virkavastuulla, koska kyse on pienistä lapsista ja muun muassa mahdollisista sijoituksista sekä oikeudenkäynneistä.

6.1.2 Liian suuret asiakasmäärät

Syksyllä 2017 julkiseen keskusteluun nousivat toden teolla lastensuojelun asiakasmäärät. Joissain kunnissa yhdellä sosiaalityöntekijällä on ollut asiakkaanaan useita kymmeniä, toisinaan jopa yli sata lasta. Talentian mukaan asiakkaiden määrään vaikuttavat myös monet eri tekijät, kuten vaihtelevat asiakkaiden palvelutarpeet, työn intensiteetti, erilaiset kuntoutustavoitteet ja lainsäädännön tuomat aikarajat eli sosiaalitakuu. Sosiaalialalla työtä on usein liikaa työn vastuuseen ja vaatimuksiin nähden eikä työmäärää ehditä hoitaa työaikana. Työn henkilöstömäärä on mitoitettu oikein silloin, kun määrälliset ja laadulliset tavoitteet täyttyvät työajan sisällä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän kohtuullinen asiakasmäärä on Talentian ja monen sosiaalialan ammattilaisen mielestä 25-30 asiakasta.

Sosiaalityöntekijät ovat toistuvasti esittäneet huolensa siitä, että resurssipulan ja isojen asiakasmäärien takia kukaan ei ehkä ehdi tunnistaa ja auttaa seuraavaa Vilja Eerikaa.

- Sosiaalityön yliopistonlehtori, valtiotieteiden tohtori, Helsinki, 17.11.2016

Vaatimukset lapsimäärän pienentämisestä vastuusosiaalityöntekijää kohden on torpattu lukuisia kertoja kahdenkymmenen vuoden aikana tällä samalla väittämällä, että vaativuus olisi erilainen eri puolella Suomea. Väitteelle ei ole näyttöä. Maksimimitoitus on yksinkertainen juttu. Se on mahdollinen, tarpeellinen ja tulee saada lainsäädäntöön velvoittavaksi.

- Hallinto-oikeuden lastensuojelun asiantuntija, erityisasiantuntija Talentia ry, 26.11.2017

Mielipidekirjoituksen kirjoittaja viittaa kirjoituksessaan perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikon blogikirjoitukseen (Saarikko/STM, 2017). Saarikon mukaan lastensuojelun asiakasmäärän maksimimitoitus ei ole yksinkertaista, sillä työn luonne on erilainen eri puolilla Suomea. Saarikko kuitenkin lupaa, että maksimiasiakasmäärän määrittelystä tehdään tarkka selvitys. Mielipidekirjoituksen kirjoittajan mukaan ei ole tutkimusnäyttöä, että lastensuojelun tapaukset ja esimerkiksi kiireelliset sijoitukset eroaisivat eri puolilla Suomea.

6.1.3 Työntekijäpula ja ammattihenkilölaki

Entisenä lastensuojelun sosiaalityöntekijänä totean, että asiat ovat samalla tavalla tai jopa huonommin kuin seitsemän vuotta sitten jättäessäni tämän työn kohtuuttoman työtaakan alle nääntyneenä. Nopeasti mieltien tiedän ainakin 20 pätevää sosiaalityöntekijää, jotka ovat vaihtaneet muihin töihin.

- Entinen sosiaalityöntekijä, Hämeenlinna, 30.10.2014

Yksi oleellinen tekijä työntekijäpulaan on sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus. Vaihtuvuus lisää työyhteisön kuormitusta ja vie aikaa esihenkilöiltä ja perehdyttäjiltä. Lähiesihenkilön

työ asiakastyön tukemisessa lisääntyy muutostilanteessa, eikä aikaa jää kehittämistyölle eikä muulle suunnittelulle. Vaihtuvuus tekee myös asiakkaat tyytymättömiksi, kun esimerkiksi työntekijöitä ei tavoiteta. Aluehallintoviraston mukaan määräaikojen ylitykset johtuivat pitkälti siitä, ettei muun muassa työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi kunnissa ole tarpeeksi työntekijöitä. (Jaakkola, 2017).

Pätevät sosiaalityöntekijät lähtevät pois sosiaalihuollon työstä ja hakeutuvat muille aloille, koska työ on muuttunut eikä vastaa enää oman ammatti-identiteetin arvoja. Sosiaalityöntekijät kokevat, etteivät voi riittävästi vaikuttaa siihen, että sosiaalityön rooli muodostuisi sellaiseksi kuin he itse haluaisivat sen kehittyvän. Kaikkein pienimmäksi sosiaalityöntekijät kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa siihen, mitä heidän työtehtäviinsä kuuluu. Nykyinen julkishallinnon toimintapolitiikka on murentanut sosiaalisen kapea-alaiseksi. Sen seurauksena lastensuojelussa työntekijöiden vaihtuvuus on muun muassa saanut työn muuttumaan sirpalemaiseksi. Tästä seuraa se, ettei ihmistä tarpeineen pystytä enää hahmottamaan kokonaisuutena. On huolestuttavaa, ettei lapsi tai perhe aina tiedä, kuka heidän sosiaalityöntekijänsä on. (Sipilä, 2011, 143–145).

Sosiaalityön ammattihenkilölaki 817/2015 tuli voimaan vuonna 2016. Sosiaalityöntekijän pätevyys on ollut jo vuosia sama, mutta ammattihenkilölaki tiukensi sijaisten pätevyyttä. Nykyään sijaisen täytyy opiskella sosiaalityötä pääaineenaan yliopistossa. Sijaisella täytyy myös olla aineopinnot ja käytännön harjoittelu suoritettuina. Aiemmin sosiaalityöntekijän sijaisena sai työskennellä lähes kuka vaan.

Aineistossa on yksi ammattihenkilölakia kritisoiva mielipidekirjoitus, jonka kirjoittajana on valtiotieteiden maisteri ja väliaikainen sosiaalityöntekijä Helsingistä. Kirjoitus julkaistiin 13.7.2016. Kirjoittajan mukaan hallitus ei lain hyväksyessään ottanut huomioon sen onnistumiseen tarvittavaa siirtymäaikaa. Kirjoittaja kritisoi kouluttautumismahdollisuuksien puutetta työntekijöille, jotka ovat aiemmin saaneet työskennellä sosiaalityöntekijän sijaisena. Myöskään täydennyskoulutuspaikkoja ei juurikaan ole muiden alojen maistereille. Kirjoittaja ottaa kantaa siihen, että nyt entistä useammat sosiaalityöntekijät joutuvat vastaamaan vieläkin suuremmasta määrästä asiakkaista, koska työntekijöitä on niin vähän.

Ammattihenkilölakia puolustavia mielipidekirjoituksia on aineistossa muutamia. Ammattihenkilölakia puolustetaan sillä, että työntekijöiden tulee olla yhteiskuntatieteiden maistereita, pääaineenaan sosiaalityö. Näin heillä on tarvittava teoreettinen osaaminen muun muassa lainsäädännöstä. Ammattihenkilölaki on tärkeä ennen kaikkea asiakkaiden oikeusturvan kannalta.

Lakiuudistuksen ensisijainen tavoite on parantaa asiakasturvallisuutta ja asiakkaan oikeusturvaa. Sosiaalityöhön sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä, asiakkaan oikeuksien rajoittamista ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tukemista. Sosiaalihuollon tehtävät perustuvat lainsäädäntöön, joka työntekijöiden on tunnettava.

- Puheenjohtaja, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 15.7.2016

Ammattihenkilölakia kritisoivat ovat ehdottaneet ratkaisuksi sosiaalityöntekijäpulaan muun muassa sosiaalityöntekijöiden pätevyyksien muuttamista ja alentamista. Pätevyysasioista käytiin paljon keskustelua erityisesti vuonna 2016, mutta sen jälkeen keskustelu on laantunut ja keskittynyt sosiaalityöntekijöiden työolojen ja palkkauksen parantamiseen. Ratkaisuksi sosiaalityöntekijäpulaan on ehdotettu myös sosiaalityöntekijöiden koulutuspaikkojen lisäämistä yliopistossa. Mikään näistä vaihtoehdoista ei kuitenkaan poista ongelmaa. Vaikka sosiaalityöntekijöitä koulutettaisiin miten paljon tahansa, eivät monetkaan työntekijät pysy alalla, mikäli työn rakenteet eivät ole kunnossa. Pätevät työntekijät hakeutuvat töihin muille sosiaalityön aloille kuin lastensuojeluun.

Sosiaalityö on vaativaa, ja siinä tehdään toisinaan asiakkaiden perusoikeuksiin puuttuvia päätöksiä. Asiakkaiden avuntarpeeseen vastataan parhaiten pysyvien ja riittävän sosiaalialan koulutuksen saaneiden työn-tekijöiden avulla.

- VTM, sosiaalityöntekijä & YTK, sosiaalityön maisteriopiskelija 15.7.2016

6.1.4 Työntekijät uupuvat

Kenenkään ei -pitäisi joutua työskentelemään oman terveyden kustannuksella – vähiten näin tärkeän asian -parissa työskentelevien --

-Sosiaalityöntekijöitä, 22.11.2016

Tässä mielipidekirjoituksessa kirjoittajat nostavat esiin myös perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehulan esittämän valtiollisen anteeksipyyntönsä sijaishuollossa kaltoin kohdelluille. Rehula esitti tämän lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2016. Tätä ennen oli juuri ilmestynyt sosiaali- ja terveysministeriön teettämä selvitys sijaishuollon epäkohdista vuosilta 1937–1983. Rehula sanoo anteeksipyyntössään, että kaikki lapset ja nuoret ovat oikeutettuja huolenpitoon, turvaan ja rakkauteen ja näiden asioiden puuttuminen on suomalaisen yhteiskunnan epäonnistuminen ja häpeä. Rehulan mukaan Suomen valtio tekee jatkossa kaikkensa, ettei vastaavia kaltoinkohteluita enää tapahdu. (STM, 20.11.2016). Mielipidekirjoitusten kirjoittajat arvostavat Rehulan anteeksipyyntöä. He sanovat, että sosiaalityöntekijät ovat toivoneet apua lastensuojeluun jo vuosia, mutta heitä ei ole kuunneltu ja on hyvä, jos tilanteeseen vihdoin puututaan ja muutosta tapahtuu. Kirjoittajien mukaan sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuksien laajentaminen ei ole ratkaisu, vaan lastensuojelun resurssit ja rakenteet on saatava kuntoon. Sosiaalityöntekijällä tulee olla aikaa paneutua kunkin lapsen yksilölliseen tilanteeseen, sillä vain siten työntekijä pystyy tekemään työnsä mahdollisimman hyvin.

Sosiaalityön työyhteisöissä on arkipäivää, että joku työntekijöistä on poissa työstä työuupumuksen vuoksi. -- Tällöin sosiaalityön asiakas, esimerkiksi lastensuojelua tarvitseva lapsi, ei välttämättä saa oikeanlaista apua ja riittävän ajoissa – jos ollenkaan. -- Sosiaalityön työoloja parantamalla sekä sosiaalityössä tarvittavan osaamisen varmistamisella on mahdollista saada merkittäviä yhteiskunnallisia säästöjä ja turvata ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

- Sosiaalityöntekijä, yhteiskuntatieteiden maisteri, Kuopio, 3.11.2016

Tämän luvun katkelmien mielipidekirjoitusten kirjoittajat tuovat esiin, että sairauspoissaolot ovat lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä yleisiä. Työuupumus on joillain työpaikoilla lähes ammattitauti. Kun työntekijä on sairausloman takia pois töistä, hänen työnsä jäävät tällä välin yleensä tekemättä kokonaan. Kollegoilla itselläänkin on usein niin paljon töitä, etteivät he ehdi avuksi, kuin korkeintaan kaikkein kiireellisimmissä tapauksissa. Työntekijöiden työuupumuksesta siis kärsivät varsinkin asiakkaat sekä toki työntekijä itse.

Työterveyslaitos (Salo, Rantonen ym., 2016, 3–7, 10) tutki sosiaalityöntekijöiden hyvinvointia vuonna 2016 yhdessä Itä-Suomen yliopiston kanssa. Työterveyslaitos käytti tutkimuksessa Kunta10-kyselyn tuloksia vuosilta 2000–2014, joista havaittiin, että sosiaalityöntekijöillä sairauspoissaolot johtuvat muita ammattiryhmiä enemmän mielenterveysongelmista. Sosiaalityöntekijöiden sairauspoissaolojen syynä ovat mielenterveyden ongelmat 42 % sairaustapauksissa, kun muilla luku on 14–26 %. Masennusta ja ahdistuneisuushäiriöitä on sosiaalityöntekijöiden mielenterveysongelmista 90 %. Suurimmassa riskissä uupumiseen ja kuormittuneisuuteen ovat lastensuojelussa ja toimeentulotuessa työskentelevät. Julkisella sektorilla työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä on kaksinkertainen todennäköisyys kokea kuormittavuutta verrattuna yksityisellä sektorilla työskenteleviin.

Salon ym. mukaan (2016, 6–7) suomalaisia sosiaalityöntekijöitä kuormittavat varsinkin suuret asiakasmäärät, kiireinen työtahti, työyhteisön ongelmat, asiakasvastuu ja työn rooliristiriidat. Lisäksi kuormitustekijöitä ovat asiakkaiden moniongelmaisuus, monimutkainen ongelmanratkaisu sekä asiakkaiden tunteiden vastaanottaminen ja käsittely. Riittämättömät resurssit haittaavat työtä ja työ on liiankin itsenäistä. Asiakkaiden moniongelmaisuuteen liittyvät usein päihteiden ongelmakäyttö, mielenterveysongelmat, sosiaaliset ongelmat ja somaattiset sairaudet (Laine ym., 2010, 35). Vajaille resursseilla pystytään tarjoamaan asiakkaille lakisääteiset palvelut, mutta palvelujen kehittämiseksi ei usein ole aikaa. Sosiaalipalveluissa työskentelevistä yli 40 % kokee riittämättömyyden tunnetta työssään, kun muilla sosiaali- ja terveysalan työntekijöillä luku on 33 %. (Salo, Rantonen, ym. 2016, 6–7).

Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokevat muita sosiaalityöntekijöitä enemmän työväsymystä ja sekundaaritraumatisoitumista. Työhyvinvointi heikkenee lastensuojelussa työkokemuksen ja iän myötä. Tähän ei ole selkeää syytä, mutta asia on mahdollisesti yhteydessä sekundaaritraumatisoitumiseen. Liialliselta kuormitukselta suojaavia tekijöitä lastensuojelussa ovat ammatillinen osaaminen ja emotionaalinen vahvuus. Suojaavia tekijöitä organisaation puolelta ovat tuki organisaatiolta, ammatillinen autonomia ja työnohjaus. Myös työyhteisön sosiaalinen pääoma eli työyhteisön yhteisöllisyys ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus ovat tärkeitä ja luovat luottamusta työyhteisössä. (Salo, Rantonen ym., 2016, 24).

6.1.5 Työssä tapahtuu välillä virheitä

Isä ja äitipuoli murhasivat 8-vuotiaan Vilja Eerikan keväällä 2012. Eerikasta oli tehty useita lastensuojeluilmoituksia ja hän myös oli lastensuojelun asiakas. Tragedia pääsi kaikesta huolimatta tapahtumaan. Helsingin käräjäoikeus tuomitsi 10.7.2015 kaksi sosiaalityöntekijää tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta murhatapaukseen liittyen.

“Lain näkökulmasta tuomio oli oikea ja odotettukin, mutta sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tapaus on ollut kohtuuton ja traaginen. Nämä työntekijät kantavat syyllisyyden taakkaa ainiaan, vaikka he eivät ole syyllistyneet murhaan. Lähes jokainen lastensuojelun sosiaalityöntekijä pystyy samastumaan tuomittujen tilanteeseen. -- Moneen lastensuojelun tapaukseen liittyy nimittäin riski, että jotain kauheaa voi sattua. Tapaus osoittaa, että sosiaalityöntekijän tekemät arviot eivät ole aina oikeita. Jälkipuinti taas on helppoa--.”

- Johtava sosiaalityöntekijä, 14.7.2015

Kirjoittaja tuo esiin, että tällainen tragedia voisi osua lähes jokaiselle lastensuojelun

sosiaalityöntekijälle. Lastensuojelussa työskentelee myös paljon ammattilaisia, joilta sosiaalityön kelpoisuus puuttuu. Kirjoittaja pohtii, onko työntekijöille selvää, kuinka suuri vastuu heidän päätöksillään on ja että he mahdollisesti joutuvat oikeudessa vastaamaan päätöksistään. Lastensuojelun sosiaalityö on todella vastuullista ja vaativaa työtä. Virheitä voi toisinaan sattua kaikille työntekijöille. Työntekijät eivät myöskään ole selvännäkijöitä, eivätkä voi olla aina varmoja siitä, milloin asiakas puhuu totta ja milloin valehtelee. Lähtökohtana lastensuojelussa työskenneltäessä on kuitenkin luottamus asiakkaaseen ja siihen, mitä tämä kertoo työntekijälle. Työntekijä ja asiakas työskentelevät yhdessä perheen tilanteen parantamiseksi.

Oma vastaukseni on, että lastensuojeluperheiden hyvinvoinnista vastaavat he itse ja me sosiaalityöntekijät virkavelvollisuutemme rajoissa. Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi taitaa olla meistä itsestämme kiinni. Lyhdynkantajia matkan varrella ei ole ollut monta.

- 3.10.2016

Kirjoittaja kysyy valtuutetuilta, kansanedustajilta ja johtavilta virkamiehiltä, kuka vastaa lastensuojeluperheiden sekä alan työntekijöiden hyvinvoinnista. Kirjoittajan mukaan vastuunkantajia ei ole ilmaantunut, vaan perheet vastaavat itse itsestään sosiaalityöntekijöiden auttaessa heitä parhaansa mukaan. Kirjoittaja ei myöskään koe päättäjien välittävän sosiaalityöntekijöiden hyvinvoinnista, vaan työntekijöiden on pärjättävä omillaan.

Ahdistaa, surettaa, hävettää. En tietääkseni ole tehnyt mitään väärää, mutta tämä tunne valtaa mieleni, kun kuulen esitettyjä syytöksiä lastensuojelua kohtaan. -- Lastensuojelussa kaikki ei ole hyvin. Tiedämme sen itsekin. Joudumme tekemään päätöksiä kiireessä, mutta tunnemme myös hyvin usein jäävämmä täysin yksin huolemme kanssa.

- Muutokseen yhä uskoen, 27.11.2014

Mielipidekirjoituksen kirjoittaja kertoo, että työntekijät todella haluavat auttaa asiakkaitaan ja tekevät parhaansa heidän hyväkseen. Virheitä kuitenkin sattuu joskus kaikille, varsinkin kun asiakkaita on liikaa ja koko ajan on kiire. Näihin ajatuksiin voi luultavasti lähes jokainen lastensuojelun sosiaalityöntekijä samastua. Tässä kirjoituksessa ja monessa aiemmassa korostuu se, että sosiaalityöntekijät kokevat olevansa yksin, erityisesti jos virheitä tai tragedioita tapahtuu. Usein asiakasperheiden kanssa työskentely on kuitenkin moniammatillista. Muita perheen kanssa työskenteleviä saattavat olla muun muassa terveydenhuollon ammattilaiset kuten lääkärit, psykologit ja sairaanhoitajat sekä koulumaailmasta opettajat ja kuraattorit. Monet lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät koe saavansa tarvittavaa tukea oman työyhteisönsä johdolta tai moniammatillista kollegoilta.

6.2 Lastensuojelutyön jaotteluita

Lastensuojelutyössä on monia eri osa-alueita. Tunnetuimmat ovat varmastikin avohuolto, sijaishuolto ja alkuarviointi tai varhainen puuttuminen. Avohuoltoon keskittyneitä mielipidekirjoituksia oli aineistossa vain kaksi. Eniten tähän teemaan sopivia kirjoituksia löytyi sijaishuollosta sekä työn kehittämisestä, joka on lastensuojelutyössä tärkeä osa, joka tosin jää valitettavan usein liian vähälle huomiolle. Varhaisesta puuttumisesta puhuttiin aineistossa paljon, mutta päätin liittää sitä koskevat kirjoitukset seuraavan luvun lakeja eli sosiaalihuoltolakia koskeviin kirjoituksiin, koska ne menivät useassa kirjoituksessa päällekkäin. Siksi en siis tässä yhteydessä keskity varhaiseen puuttumiseen tai alkuarviointiin, vaikka se oleellinen osa lastensuojelutyön jaotteluita onkin.

6.2.1 Lastensuojelua pitäisi kehittää

Lastensuojelun kehittämisestä, tutkimustiedon vahvistamisesta tai lisäkoulutuksia toivovia mielipidekirjoituksia oli aineistossa viisi kappaletta. Niissä korostui se, että lastensuojelu on vaativa erityisala. Lastensuojelun tutkimuksen vahvistamista tarvitaan niin lastensuojelun teoriapohjaksi kuin käytännön työnkin avuksi.

Lastensuojelun kehittäminen vaatii myös meiltä työntekijöiltä jatkuvaa intoa ammatilliseen kehittämiseen ja rohkeutta tarkastella omaa toimintaamme kriittisesti. Hyvässä työyhteisössä lastensuojelun ammattilaisille annetaan mahdollisuus oman työn kehittämiseen ja oman ammattitaidon ylläpitämiseen. Tällä on iso merkitys työssä jaksamiseen ja työntekijöiden pysymiseen alalla.

-Sosiaalityöntekijöitä, 3.2.2014

Lastensuojelussa tarvitaan vahvaa asiantuntemusta lapsen kasvusta ja kehityksestä. Toimiva lastensuojelu -raportissa esitettiin, että lastensuojeluun pitäisi tarjota erikoistumiskoulutusta, koska se on hyvin haastava sosiaalityön erityisala.

-Sosiaalityöntekijä, Helsinki, 10.6.2015

Mielipidekirjoitusten kirjoittajien mielestä lastensuojelua on tärkeää kehittää ja siihen työntekijät tarvitsevat muun muassa erikoistumiskoulutuksia. Lastensuojelussa on monien työntekijöiden mielestä puutteita ja sitä haluttaisiin kehittää vuorovaikutteisempaan, avoimempaan ja rohkeampaan suuntaan. Lastensuojelu on vaativaa ja muuttuvaa työtä ja työn kehittämistä sekä lisäkoulutuksia tarvittaisiin säännöllisin väliajoin. Työntekijät itse pääsääntöisesti haluavat kehittää työtään, mutta kokevat usein, ettei siihen ole työssä aikaa eikä mahdollisuuksia. Asiakkaillekaan ei lastensuojelussa ole aina tarpeeksi aikaa, niin miten sitten löytää aikaa kehittämistyöhön. Kehittämisestä kuitenkin hyötyisivät ennen kaikkea asiakkaat.

Eettisesti ja tieteellisesti korkeatasoinen tutkimustoiminta voi ehkäistä ja tehdä näkyväksi lastensuojelun piilotettuja epäkohtia, parantaa toimien vaikuttavuutta ja edistää lasten hyvinvointia. On jo aika perustaa Suomeen pysyvä rakenne lastensuojelun tutkimuksen toteuttamiseksi. Suunnitelmat tästä ovat jo olemassa – vain rahoitus puuttuu.

-Valtiotieteiden tohtori, nuorisotutkija, Helsinki, 22.11.2016

Kun lapsen tai perheen tragedia nousee julkisuuteen, käynnistyy keskustelu siitä, mikä lastensuojelussa tai palvelujärjestelmässä on vikana. -- Onko valtakunnassa valmiutta ja tahtoa luoda pysyvä tutkimusta kokoava, tutkimusyhteistyötä edistävä ja tutkimustietoa välittävä rakenne tueksi sille työlle, jota tehdään vaikeimmissa elämäntilanteissa elävien lasten, nuorten ja perheiden auttamiseksi?

-Lastensuojelun erikoistutkijoita & lastensuojelun erityisasiantuntija, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2.12.2014

Kirjoittaja nostaa aineistossa esiin myös valtion anteeksipyyntönsä sijaishuollossa vuosina 1937–1983 tapahtuneille kaltoinkohteluille. Kirjoittaja muistuttaa, etteivät kaltoinkohtelut olisi paljastuneet ilman korkeatasoista tutkimusta. Myöskään sijaishuollon nykytilasta ei ole täyttä varmuutta, koska tutkimus on edelleen puutteellista.

Kirjoittajat nostavat esiin sen, että lastensuojeluun tarvittaisiin tutkimusta vahvistavia toimenpiteitä, kuten lastensuojelun tutkimusyksikkö. Rahoitus esimerkiksi tutkimusyksikköön kuitenkin puuttuu. Kirjoittajat peräänkuuluttavat päättäjiltä tahtotilaa tutkimusyksikön perustamiseen ja rahoittamiseen. Tutkimusyksikön ja muiden tutkimuksen entistä painottavimpien toimenpiteiden avulla voitaisiin välttää tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvat lastensuojelun asiakkaisiin kohdistuvat kaltoinkohtelut ja epäkohdat.

6.2.2 Sijaishuolto

Sijaishuoltoa koskevia mielipidekirjoituksia löytyi aineistosta kuusi. Osa niistä on päällekkäisiä myös edellisen luvun lastensuojelun kehittämistä koskevien mielipidekirjoitusten kanssa. Keskustelua heräsi erityisesti siitä, otetaanko sijoituksissa

lapsen oma mielipide tarpeeksi huomioon.

Lapsen mielipide otettava huomioon huostaanotoissa -- Alle 12-vuotiaan mielipide jää sosiaalitoimessa usein selvittämättä ja kirjaamatta -- Virve-Maria de Godzinsky väittää lapsen etua ja osallisuutta koskevassa tutkimuksessaan, että suomalainen lapsioikeus ja samalla sen keskeiset periaatteet, lapsen osallisuus ja lapsen etu, ovat vielä lapsenkengissään ja osin jäsentymättömiä. -- Vanhempien oikeuksien perinteinen kunnioittaminen sosiaalitoimessa voi joutua ristiriitaan lapsen edun ja oikeuksien kanssa. Lapsi saattaa joutua biologisten vanhempiensa mielialojen uhriksi--

-Professorit & lapsiasiavaltuutettu 25.10.2014

Yllä mainittuun mielipidekirjoitukseen tuli vastine 29.10.2014 eli muutamaa päivää myöhemmin. Siinä kehittäjäsosiaalityöntekijä, lastensuojelun erityisasiantuntija sekä johtava sosiaalityöntekijä ottavat kantaa siihen, etteikö sosiaalitoimessa juurikaan selvitettäisi lasten mielipiteitä. He kaikki työskentelevät lastensuojelun parissa eikä heidän mukaansa väite pidä paikkaansa.

Ylemmän kirjoituksen professorien ja lapsiasiavaltuutetun mukaan lapsen oikeuksien sopimusta ei tunneta Suomen sosiaalitoimessa tai lakimiesten keskuudessa kovinkaan hyvin. Sekä sopimuksessa että lastensuojelulaissa painotetaan lapsen osallisuutta häntä koskeviin asioihin.

Lähtökohtana on luottamus lapsen kyvykkyyteen ilmaista mielipiteensä. Tämän oikeuden toteutumisessa lastensuojelussa on kuitenkin puutteita. -- Lapselle tai nuorelle tulee myös syntyä tunne asioiden etenemisestä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista. -- Ilman lasten ja nuorten osallisuutta ei voida taata riittävän oikeusturvan toteutumista lastensuojelussa.

- Projektikoordinaattori, kokemusasiantuntija, Osallisuuden Aika ry &

erityisasiantuntija, Lastensuojelun Keskusliitto & kehitysjohtaja, SOS-Lapsikylä,
10.11.2016

Yllä olevan mielipidekirjoituksen kirjoittajat sanovat, että lastensuojelun sijaishuollon epäkohtia kartoittanut selvitys vuosilta 1937–1983 nosti yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi lapsen kuuntelemisen. Vuosina 1937–1983 lasten kuunteleminen oli lastensuojelussa kuitenkin todella puutteellista. Lastensuojelun työtavat ja lasten kuunteleminen ovat kehittyneet noilta vuosilta, mutta edelleen asioissa on paljon parannettavaa. Kirjoittajat puhuvat kirjoituksessaan sekä sijaishuollosta että lastensuojelusta yleisestikin. Kirjoittajat toivovat sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamiseen kokemusasiantuntijoita lastensuojelusta.

Lasten osallisuuden vahvistaminen lastensuojelussa on todella tärkeää. Lastensuojelua on jo pitkään moitittu liian vanhempikeskeiseksi, vaikka kaiken keskiössä tulee koko ajan olla lapsi. Myös sijaishuollon valvonta ja sen puute herättävät aineistossa keskustelua.

Sijaishuollon valvontaan ei myöskään riitä väkeä. Etteikö ole varaa? Lastensuojelussa -tarvitaan huostaanottoja ja laitoksia, mutta jos edes puolet niihin upotetuista miljoonista käytettäisiin perheiden varhaiseen tukemiseen ja lasten avohoitoon, vaikutukset olisivat -sekä inhimillisesti että taloudellisesti aivan eri luokkaa.

- Filosofian tohtori, vuoden 2003 lastensuojelulakia valmistelleen työryhmän puheenjohtaja, Helsinki

Myös edellinen kirjoittaja viittaa vuosien 1937–1983 tapahtumiin ja siihen, että perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula pyysi anteeksi silloin tapahtuneita kaltoinkohteluita sijaishuollossa. Kirjoittajan mukaan on hurskastelua pyytää vanhoja asioita anteeksi, ellei oikeasti laiteta nykytilannetta kuntoon. Rahaa lastensuojeluun, sijaishuollon valvontaan ja terapiapalveluihin on löydettävä.

On hämmästyttävää, että maassamme sijoitusten määrä on edelleen korkea, kun samanaikaisesti kunnalle edullisissa avohoidon yksiköissä on paikkoja vapaana.

- Avopalvelujen johtaja, Helsingin ensikoti ry, 27.11.2016

Helsingin ensikodin avopalvelujen johtaja ihmettelee Suomen sijoitusten korkeaa määrää. Hänen mielestään varhaisella tuella voitaisiin parhaiten ehkäistä perheiden tilanteiden kriisiytyminen ja myöhemmät kalliit toimet, kuten sijoitukset. Kirjoittajan kokemusten mukaan heidän yksiköissään tarjottavat tukitoimet ovat monelle perheelle suureksi avuksi. En itse epäile hetkeäkään hänen kertomaansa. Valitettavaa kuitenkin on, että huostaanottoja tarvitaan edelleen paljon. Aina varhainen apu ja avohuollon tukitoimet eivät riitä, vaan tilanteet kriisiytyvät joka tapauksessa ja huostaanotto on ainoa mahdollisuus.

6.3 Lastensuojeluun liittyvät lait

Mielipidekirjoituksista 12 käsittelee lakiasioita. Suurin osa lakiin liittyvistä kirjoituksista, yhdeksän kappaletta, koskee sosiaalihuoltolakia. Sosiaalihuoltolain kanssa samaan kohtaan yhdistin kirjoitukset, jotka koskevat varhaista puuttumista perheiden tilanteisiin, sillä juuri varhainen puuttuminen on sosiaalihuoltolain ydinajatus. Mielipidekirjoituksia varhaisesta puuttumisesta tai ongelmien ennaltaehkäisystä oli kuusi kappaletta eli yhteensä sekä sosiaalihuoltolakia että varhaista puuttumista käsittelee 15 mielipidekirjoitusta. Mielipidekirjoituksista kaksi koskee alkoholilakia. Muita lakiasioita koskevia kirjoituksia oli yhteensä neljä. Ne käsitelivät muun muassa väkivaltaa ja perhehoitolakia.

6.3.1 Sosiaalihuoltolaki ja varhainen puuttuminen

Sosiaalihuoltolakia ja varhaista puuttumista käsitteleviä mielipidekirjoituksia oli siis aineistossa 15 kappaletta. Sosiaalihuoltolaki tuli voimaan vuonna 2015 ja vuosina 2015–2016 suurin osa sitä koskevista mielipidekirjoituksista myös kirjoitettiin.

Taloudellisesti tiukkoina aikoina on hyvä muistaa, että meillä on paljon tutkittua tietoa siitä, miten perheiden auttaminen on paitsi inhimillisesti oikein myös taloudellisesti järkevää. Tässäkin on totta vanha sanonta pennin säästöstä, joka aiheuttaa tonnin vahingon.

- Toiminnanjohtaja, Helsingin ensikoti ry, 16.4.2016

Varhainen puuttuminen on tärkeää. Esimerkiksi varhaiskasvatus ja kattavat neuvola-palvelut ovat osa tätä merkittävää työtä. -- Emme saa tuudittautua ajatukseen, että siirtämällä resursseja korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin kaikki lastensuojelun asiakkaat tulevat automaattisesti hoidetuiksi.

- Toiminnanjohtaja, Barnavårdsföreningen i Finland, 13.4.2016

Kirjoittajat vetoavat varhaisen puuttumisen olevan inhimillistä, vaikuttavaa sekä taloudellista. He painottavat myös yksilöllisten ratkaisujen löytämistä jokaisen lapsen elämässä. Varhaisen puuttumisen tärkeydestä on puhuttu varsinkin viimeisten muutamien vuosien aikana paljon ja lähes kaikki ovat yhtä mieltä sen tärkeydestä. Kuitenkin hyvä huomio on myös se, että vaikka ennaltaehkäiseviä palveluita vahvistetaan, myös lastensuojelua on edelleen vahvistettava.

On tärkeää, että jo päiväkodeilla, kouluilla ja neuvoloilla on tarjota perheille omia tukitoimiaan. Näin ollen enää niin moni lapsi ei tule lastensuojelun asiakkaaksi, toisin kuin aiemmin oli monesti tapana. Toki osalla perheistä on moniakkin eri ammattilaisia

verkostoissaan ja samoissa palavereissa saattaa olla työntekijöitä niin lastensuojelusta, terveydenhuollosta kuin koulutoimeltakin.

Kirjoittajat mainitsevat varhaisen puuttumisen tuovan yhteiskunnalle myös merkittäviä taloudellisia säästöjä. Mikäli varhainen syrjäytyminen johtaa elinikäiseen syrjäytymiseen työelämästä, voi sen kustannukseksi laskea menetetyn elinikäisen työn arvon. Kansantalouden tilinpidon mukaan yhden matalapalkkaisen työntekijän työpanoksen arvo on noin puoli miljoonaa euroa.

Lapsiperheiden mahdollisuus saada apua arkeen kohenee ensi vuonna, kun sosiaalihuoltolakia uudistetaan -- Uudistus antaa myös kunnille loistavan mahdollisuuden toimia siten, että lastensuojelussa on riittävästi osaavia työntekijöitä suhteessa asiakasmääriin. Asiakasmäärät lastensuojelussa vähenevät, kun ehkäiseviä palveluja, kuten perhetyötä ja kotipalvelua, voi saada ilman lastensuojelun asiakkuutta.

- Hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö, 7.12.2014

Sosiaalihuoltolaki tuli siis voimaan keväällä 2015. Myös lastensuojelu- ja terveydenhuoltolakiin tuli uudistuksia. Lastensuojelussa on sosiaalihuoltolain voimaantumisen myötä enää vaativimmat asiakkaat eli pääasiassa sellaiset, joille mahdollisen sijoituksen uhka on läsnä. Asiakasperheet, joiden ongelmat eivät ole niin isoja, tulevat sosiaalihuoltolain asiakkaiksi. Monet sosiaalialan ammattilaisista pitävät sosiaalihuoltolain uudistusta hyvänä asiana ja sitä on kiitelty paljon. Toisenlaisiakin mielipiteitä kuitenkin on.

Nykyisessä ehdotuksessa lastensuojelua uhkaa muuttuminen marginaaliseksi palveluksi ja apua tarvitsevia perheitä jääminen kahden eri viranomaisstahon väliin. Kestävämpi ratkaisu olisi vahvistaa lastensuojelua normaalina palveluna, jota perhe voi vastaanottaa ilman pelkoa leimautumisesta. Lastensuojelulain uudistustarpeita on vakavasti syytä arvioida uudelleen.

- Erityisasiantuntija, Suomen kuntaliitto & ohjelmajohtaja, Lastensuojelun keskusliitto, 29.6.2014

Kirjoittajat pelkäävät, että lastensuojelu muuttuu marginaaliseksi palveluksi, vaikka parempi vaihtoehto olisi vahvistaa lastensuojelua normaalina palveluna. Kirjoituksessa kerrotaan myös, että lastensuojelun asiakkaiden määrän arvellaan laskevan noin 58 000 lapsella, kun he siirtyvät lastensuojelusta sosiaalihuollon asiakkaiksi. Tämän kirjoittajat kokevat vain tilastojen kaunisteluksi, sillä lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvaneet vuosia. Kirjoittajat ovat myös huolissaan taloudellisista kustannuksista, sillä sosiaalihuoltolain uudistuksen hinnaksi on arvioitu noin 32 miljoonaa euroa.

Tämä kirjoitus poiki vastineita, joissa painotettiin, että apua saa sosiaalihuoltolain uudistamisen myötä nopeasti myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Valitettavasti monet kokevat lastensuojelun asiakkuuden edelleen leimaavaksi. Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen asiakkuutta eivät monet pidä yhtä leimaavana ja osa asiakkaista suostuu paljon matalammalla kynnyksellä sosiaalihuollon asiakkuuteen. Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus perustuu vapaaehtoisuuteen. Lastensuojelun asiakkuus taas voi olla tahdonvastaista.

Normaalipalveluiden vahvistamisen ohella lainsäädännön muutosesityksessä keskeistä on sosiaalipalveluiden järjestäminen avun tarpeessa oleville perheille ilman lastensuojelun asiakkuutta, joka koetaan usein leimaavaksi. -- perhetyön ja kotipalvelun vahvistaminen -- Peruspalvelujen vahvistaminen erityispalvelun kustannuksella parantaa avun saantia ennen tilanteiden kriisiytymistä hallitsemattomiksi, jolloin paine huostaanottoihinkin vähenee.

- Sosiaalityön professori, Turku, 4.7.2014

Sosiaalihuoltolain uudistaminen toi pitkästä ajasta kotipalvelun yhdeksi palvelumuodoksi. Kotipalvelun työntekijä auttaa perhettä niissä asioissa, joissa perhe apua kaipaa. Näitä ovat

muun muassa hoito ja huolenpito, lasten hoito ja kasvatusta, asuminen, toimintakyvyn ylläpitäminen ja monenlainen asiointi. Siivous- ja ateriapalvelut ovat yleisiä kotipalvelun muotoja. Kotipalvelua myönnetään erityisen elämäntilanteen tai toimintakykyä alentavan syyn perusteella. Tällaisia syitä ovat esimerkiksi sairaus, vamma ja synnytys. (SHL 19 §). Kotipalvelutyö on suunnitelmallista, tavoitteellista ja määräaikaista ja sitä tehdään yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa. Tärkeimpänä tavoitteena on tukea ja vahvistaa perheen voimavaroja. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018).

Vuonna 1990 lapsiperheiden kotipalvelua sai Suomessa 52 000 kotitaloutta. Määrä laski rajusti 1990-luvun puolivälissä ja vuonna 2001 kotipalvelua sai enää 17 000 lapsiperhettä. Kunnilla oli paljon resurssipulaa 1990-luvun puolivälissä, ja kotipalvelua kohdennettiin vain niitä tarvitseville vanhuksille ja vammaisille. (Tilastokeskus, 2003). Vuonna 2005 kotipalvelua sai 13 000 lapsiperhettä, vuonna 2012 määrä väheni 9 000:en (Puustinen-Korhonen, 2013). Vuonna 2015 lapsiperheiden kotipalvelua sai 15 000 perhettä, joista reilut 13 000 oli sosiaalihuollon asiakkuudessa ja 2 000 lastensuojelun asiakkuudessa (Puustinen-Korhonen ym., 2018).

Myös perhetyötä ja ammatillista tukihenkilötoimintaa saa nykyisin aiempaa kevyempänä tukimuotona. Enää ei siis tarvitse olla lastensuojelun asiakkuudessa niitä saadakseen, vaan sosiaalihuollon asiakkuus riittää. Lisäksi tukihenkilötoimintaa on saatavissa myös kevyempänä tukimuotona, muun muassa järjestöjen, kuten Pelastakaa Lapset, kautta.

6.3.2 Uusi alkoholilaki

Suomen alkoholilainsäädäntö (STM, 2018) koostui aiemmin vuoden 1994 alkoholilaista. Helmikuussa 2016 hallituksessa käynnistyi alkoholilain poliittinen valmistelu, kun perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula esitteli ehdotustaan uudesta alkoholilaista. Ehdotuksessa haettiin tasapainoa elinkeinotoiminnan huomioon ottamisen ja alkoholihaittojen vähentämisen välillä. Luonnos hallituksen esitetyksi alkoholilaksi käsiteltiin

ministerityöryhmässä marraskuussa 2016, jonka jälkeen esitys oli laajalla lausuntokierroksella. Lausuntoyhteenveto tuli valmiiksi maaliskuussa 2017.

Eduskunta hyväksyi uuden alkoholilain loppuvuodesta 2017. Laki tuli kokonaisuudessaan voimaan 1.3.2018. Uuden lain myötä muun muassa ravintoloiden aukioloajat vapautuvat, enintään 5,5-prosenttisia alkoholijuomia saa myydä kaupoissa, ravintoloille sallitaan niin sanottu happy hour -mainonta ja käsityöläisölueen myyntilupaa saa hakea aluehallintovirastolta. (STM, 2018).

Alkoholin myymisen vapauttaminen on vakava uhka lapsen hyvinvoinnille, ja sen tekeminen taloudellisin motiivein on pöyristyttävää, varsinkin jos ei samalla huomioida -alkoholiongelma johtuvia kustannuksia. Alkoholilainsäädäntöä ei tulisi muuttaa liberaalimpaan suuntaan.

- Toiminnanjohtaja, Barnavårdsföreningen i Finland / varapuheenjohtaja, Lastensuojelun Keskusliitto, 25.2.2016

Laki sallisi entistä vahvemman alkoholin myynnin kaupoissa, huoltoasemilla ja kioskeilla. Suurimpana ongelmana on valmistustaparajoituksen poisto: se toisi niin sanotut limuviinat entistä useamman lapsen ja nuoren ulottuville. Hallitusohjelmassa hallitus on sitoutunut edistämään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähentämään eriarvoisuutta. Toivottavasti tämä muistetaan myös alkoholilakia uudistettaessa.

- Toiminnanjohtaja, Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry, 31.7.2016

Kansainvälisen kokemuksen mukaan kauppoihin tulevat limuviinat ovat usein varsinkin nuorten käytössä. Ikärajakontrollia kaupoissa on tehostettu, mutta nuorten iän tarkistaminen ei ole kaupoissa yhtä tehokasta kuin Alkossa. Alaikäisten alkoholin kulutus on ollut laskussa 2000-luvulla, mutta valmistustaparajoituksen poisto uhkaa pysäyttää tai jopa kääntää käytön

jälleen nousuun. (Mäkelä & Österberg, 2017). Valmistustaparajoituksen poisto tarkoittaa sitä, että kaupoissa saa myydä muitakin kuin vain käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia. Jotkut tahot ovat sitä mieltä, että tämä voisi jopa lisätä kyseisten alkoholijuomien terveellisyyttä, kun niihin ei tarvitsisi enää laittaa niin paljon sokeria ja hiivaa. Lisäksi makuvaihtoehtoja on tarjolla enemmän.

Kansanterveystieteen professori Arja Rimpelä Tampereen yliopistosta (2017) on arvioinut yhdessä muiden tutkijoiden kanssa, ettei alkoholijuomien saatavuuden lisääminen vähennä nuorten juomista. Nuorten juomakulttuuriin vaikuttaminen on todella tärkeää, kun koko väestön päihdehaittoja halutaan vähentää ja ehkäistä. Alkoholien ongelmakäytön ja alkoholihaittojen riski on sitä suurempi, mitä varhaisemmassa iässä alkoholin käyttäminen alkaa. Alkoholi ja humalajuominen vaikuttavat nuorten aivoissa vielä aikuisiäkin haitallisemmin. Nuorten alkoholin käyttö on vähentynyt verrattuna 2000-luvun alkuun. Vuonna 2017 tämä positiivinen kehitys kuitenkin näytti pysähtyneen.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos arvioi vuonna 2017, että alkoholin kokonaiskulutus tulee lakimuutoksen myötä kasvamaan 6 %. Arvioitiin myös, että alkoholin takia tulee kuolemaan vuosittain 145 ihmistä aiempaa enemmän. (Mäkelä & Österberg, 2017). Vuonna 2018 alkoholin kokonaiskulutus nousi 0,6 % verrattuna vuoteen 2017. Kokonaiskulutuksen kasvu johtuu siitä, että alkoholin myynti on kasvanut päivittäistavarakaupoissa, alkoholin matkustajatuonti on lisääntynyt sekä myynti ravintoloissa on lisääntynyt. Alkossa myynti taas väheni 5,1 % edellisvuoteen verrattuna. Long drink -juomien myynti kasvoi merkittävästi vuonna 2018, yhteensä 35,2 %. (THL, 2019)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tehtävänä ja tutkimuskysymyksenä on vastata siihen, mistä teemoista sosiaalialan ammattilaiset mielipidekirjoituksissa kirjoittavat. Tarkentavana tutkimuskysymyksenä on, millaista lastensuojelun julkisuuskuvaa kirjoittajat mielipidekirjoituksissa tekevät. Teemoina nousevat esiin erityisesti työn resurssit ja rakenteet sekä varsinkin niiden puutteet. Myös uutta sosiaalihuoltolakia ja varhaista puuttumista käsiteltiin useassa kirjoituksessa. Ammattilaiset kritisoivat sitä, ettei lastensuojelutyön tekemiseen laadukkaasti panosteta ja toivovat tilanteeseen muutosta. Ammattilaiset myös toivovat, että lastensuojelun kehittämiseen olisi jatkossa enemmän resursseja ja aikaa.

Vuosina 2014–2017 eli neljän vuoden aikana sosiaalialan ammattilaisten kirjoittamia mielipidekirjoituksia lastensuojelusta pelkästään Helsingin Sanomissa oli 67 kappaletta. Mielestäni määrä on kohtalaisen hyvä, sillä se tarkoittaa, että keskimäärin hieman useammin kuin kerran kuukaudessa on ilmestynyt uusi mielipidekirjoitus. Laillistettuja sosiaalityöntekijöitä on Suomessa yhteensä 7200. Ammattikorkeakoulun käyneitä sosiaalialan ammattilaisia on useita kymmeniä tuhansia, joten toki työntekijöiden lukumäärään nähden voisi luulla, että kirjoituksia olisi huomattavasti enemmänkin. Lastensuojelusta kuitenkin puhuvat tämän tutkimuksen valossa selkeästi eniten juuri sosiaalitoimessa lastensuojelussa sosiaalityöntekijänä työskentelevät tai entiset sosiaalityöntekijät. Näiden lisäksi myös järjestöjen työntekijät ja asiantuntijat sekä professorit ovat kirjoittaneet eniten mielipidekirjoituksia.

On hienoa, että sosiaalialan ammattilaiset ottavat nykyään itse osaa lastensuojelun julkiseen keskusteluun ja tuottavat näin omaa julkisuuskuvansa. Aiemmin ammattilaiset ovat pääasiassa pysyneet hiljaa, kun taas muut ihmiset ovat ottaneet kantaa lastensuojeluun. Nämä muiden kannanotot ovat valitettavan usein olleet negatiivisia ja lastensuojelua kritisoivia. Toki kritiikkiin on syytäkin, sen varmasti allekirjoittaa myös lähes jokainen lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Tutkielmani aineistona käytetyissä mielipidekirjoituksissa korostuu se, että ammattilaiset itsekkin kritisoivat alan käytäntöjä ja kaipaavat niihin muutosta.

Johdannossa ja teoriaosuudessa kirjoitin siitä, etteivät sosiaalityöntekijät ole perinteisesti juuri viestineet julkisuudessa työstään. Tutkielman aineistona olevien mielipidekirjoitusten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että tämä asia on viime vuosina muuttunut. Nykyään sosiaalityöntekijät kirjoittavat työstään jonkin verran ja ottavat osaa julkiseen keskusteluun sosiaalityöstä. He myös itse nostavat ajankohtaisia asioita työstään esille.

Mielipidekirjoituksia on aineistossa 67 kappaletta. Nämä kaikki eivät tosin valikoituneet itse analyysiin, vaan niitä, joita todella käsitellen, on 49 kappaletta. Eli 18 mielipidekirjoitusta jätän tarkemmin avaamatta, sillä niiden teemat ovat hyvin yksittäisiä, eivätkä useammin toistuvia. Kuitenkin myös näissä 18 kirjoituksessa on tärkeitä teemoja, kuten lapsikäyhyyttä, väkivaltaa sekä turvapaikanhakijoita ja koen tärkeäksi mainita niiden teemoista osana tutkielmaa. Näistä 49 mielipidekirjoituksesta, joita avasin enemmän, selkeästi suurin osa, yhteensä 18 kappaletta, käsittelee puutteellisia resursseja tai rakenteita. Vastineita koko aineistossa on 12 kappaletta. Tämäkin kertoo siitä, että keskustelua käydään. Kun joku kirjoittaa mielipidekirjoituksen, josta ei ehkä olla ihan samaa mieltä, on vastineen kirjoittaminen luonteva tapa ottaa asiaan kantaa. Vastineen avulla keskustelu jatkuu pidempään ja syvenee.

Tässä tutkielmassa on paljon kritiikkiä lastensuojelua kohtaan alan ammattilaisilta. Eniten kritisoidaan sitä, etteivät lastensuojelun resurssit ja rakenteet ole kunnossa. Työntekijöillä on liikaa asiakkaita ja liian kiire, eivätkä he ehdi tehdä työtään kunnolla. Työntekijöitä on liian vähän ja lisäksi pätevistä lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä on pulaa lähes koko maassa. Lastensuojelu ei ole houkutteleva työpaikka, vaan alan ammattilaiset hakeutuvat mieluummin töihin muualle. Työntekijät haluavat, että heitä arvostetaan työssään ja että heillä on rauha tehdä työnsä mahdollisimman hyvin. Lastensuojelussa tämä yhdistelmä ei toteudu kovinkaan usein. Lastensuojelu kuitenkin alana kiinnostaisi monia alan ammattilaisia, jos vaan muun muassa työn resurssit ja palkkaus saataisiin kuntoon.

Monien mielestä sosiaalityö ja muukin sosiaalialan työ on kiinnostavaa, motivoivaa ja houkuttelevaa. Ihmisten kanssa työskentely koetaan tärkeäksi ja sosiaalialan työ

yhteiskunnallisesti merkitykselliseksi. Työ on ihmisläheistä, luovaa, haastavaa ja vaativuudessaan palkitsevaa. Oma motivaatio ja osaaminen eivät kuitenkaan välttämättä suojaa uupumukselta. Luovuttamisen halua voivat myös lisätä työn arvostuksen puute ja huono palkka koulutukseen ja työn vaativuuteen nähden. (Yliruka, Karvinen-Niinikoski, Koivisto, 2009, 13).

Mielestäni tutkimus vastasi sille asetettuihin tavoitteisiin. Sosiaalialan ammattilaiset luovat tämän tutkimuksen mukaan lastensuojelusta kuvaa vaativana, monipuolisena ja mielenkiintoisena työnä. Erittäin vahvasti korostuvat kuitenkin työn puutteelliset resurssit ja ongelmat rakenteissa. Työn tekemiselle laadukkaasti ei monesti ole aikaa, koska työtä ja asiakkaita on liikaa.

Tässä tutkielmassa puhuttiin paljon sosiaalityöntekijöiden huonosta palkasta. Sosiaalityöntekijöiden palkat ovat nousseet noin viidessä vuodessa useilla sadoilla euroilla, joissain kunnissa palkkojen nousu on ollut jopa noin tuhannen euron luokkaa. Erityisesti palkat ovat nousseet lastensuojelussa, kun taas toisilla sosiaalityön aloilla palkkojen nouseminen on ollut usein huomattavasti maltillisempaa. Osa on iloinnut siitä, että vihdoinkin sosiaalityön vaativuus näkyy jossain määrin palkassa. Kuitenkin edelleen monet ovat sitä mieltä, että palkka on liian alhainen. Sosiaalityöntekijöiden palkan lisäksi pitäisi kuitenkin monen muunkin sosiaalialan ammattilaisen palkkojen nousta. Erityisesti sosionomien palkkojen kehitys on jäänyt paljon jälkeen sosiaalityöntekijöiden palkoista. Myös geronomien ja kuntoutusten ohjaajien palkkoja tulisi mielestäni nostaa, samoin kuin monien terveydenhuollon alan ammattilaisten palkkoja.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 135–136) mukaan luotettavuuden ja puolueettomuuden pohtiminen ei laadullisessa tutkimuksessa ole aina helppoa. Puolueettomuus liittyy esimerkiksi siihen, onnistuuko tutkija kuulemaan ja ymmärtämään tiedonantajia vai sekoittuuko tiedonantajan kertomus tutkijaan itseensä, ja vaikuttaako esimerkiksi tutkijan ikä tai virka-asema siihen, mitä hän havainnoi ja kuulee. Tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija, joten puolueellisuutta usein väkisinkin tapahtuu. Tiedostin nämä seikat tutkimusta tehdessäni. Minulla on kokemusta lastensuojelun sosiaalityöntekijänä työskentelemisestä ja myös omakohtaista kokemusta muun muassa lastensuojelun resurssien

riittämättömyydestä. Kenties ilman omaa kokemustani lastensuojelusta, olisin saattanut painottaa tutkimuksen tuloksissa joitain toisia teemoja enemmän ja joitain muita vähemmän.

Tutkimukseni tulokset saattaisivat olla erilaisia, mikäli tutkimusaineistoni olisi laajempi ja mielipidekirjoituksia olisi muistakin lehdistä kuin Helsingin Sanomista. Olen perustellut Helsingin Sanomien käyttämistä aineistona sillä, että se on levikiltään Suomen suurin sanomalehti, joten sillä on myös eniten lukijoita. Toisaalta Helsingin Sanomien lukijoita on varmasti eniten juuri pääkaupunkiseudulla ja Suomen suurimmissa kaupungeissa, joten mielenkiintoista olisi ollut ottaa vertailupohjaa myös pienemmistä, esimerkiksi maaseutukuntien, lehdistä.

Tutkimuksessani on otettu tutkimuseettisyys huomioon. Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset ovat julkisia ja kuka tahansa voi lähettää sinne kirjoituksensa julkaistavaksi. En liittänyt aineisto-otteisiin kirjoittajien nimiä, vaikka ne julkaistiin mielipidekirjoituksissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tein tämän rajauksen, koska tutkimukseni tarkastelee mielipidekirjoitusten sisältöjä eikä niinkään niiden kirjoittajia. Ammattinimikkeet tosin jätin näkyviin, jos ne oli kirjoituksessa kerrottu, koska osana tutkimusta oli myös tarkastella kirjoittajien ammattinimikkeitä ja sitä, miltä eri sosiaalialan sektoreilta he ovat. Aineisto-otteet ovat kuitenkin niissä merkityn päivämäärän perusteella löydettävissä Helsingin Sanomista.

Laura Tiitinen (2019, 117) pohti väitöstutkimuksessaan, että sosiaalialan viestintäkulttuurin muutoksesta tulee riippumaan, onko sosiaalialalla hiljaisuuden kulttuuria vielä 10 vuoden päästä. Tämän tutkimuksen valossa hiljaisuuden kulttuuri ei ole sosiaalialalla enää yhtä vallitseva tila kuin aiemmin ja sosiaalityöntekijöitä on näkynyt julkisuudessa aiempaa enemmän. Matka on kuitenkin vielä kesken. Olisikin mielenkiintoista paneutua hiljaisuuden kulttuuriin ja sosiaalialan viestintäkulttuuriin muutamien vuosien päästä jatkotutkimusaiheena. Kiinnostava jatkotutkimusaihe olisi myös se, ovatko mielipidekirjoitukset vielä voimissaan 10 vuoden päästä vai mitkä kaikki viestintäkeinot ovat silloin muun muassa lastensuojeluun liittyen käytössä. Sosiaalinen media kehittyy ja muuttuu jatkuvasti ja on vaikea ennustaa, millaisia kaikkia viestintäkanavia on 10–20 vuoden päästä. Toivottavasti myös sosiaalityö, lastensuojelu ja näiden alojen työntekijät

sopeutuvat muuttuviin viestintäkanaviin. On tärkeää, että sosiaalialan ammattilaiset tuovat ajatuksiaan lastensuojelusta esiin yhä enemmän myös jatkossa.

8 LÄHTEET

Adressit (2017) Lasten oikeus suojeluun! Poliittisten tahojen on otettava vastuu lastensuojelun toimintaedellytyksistä. https://www.adressit.com/oikeus_suojeluun Viitattu 13.11.2019.

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. 60/1991. Annettu 21.8.1991.

Bardy, Marjatta (2004): Lasten auttaminen lastensuojelussa. Teoksessa Puonti, Annamaija & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi. 192–201.

Bardy, Marjatta (2009): Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. 49–78.

Chwialkowska, Agnieszka (2017): Motivational drivers of engagement with company social media content: Cross-cultural perspective. Acta Wasaensia, 373: Vaasan yliopisto,

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2014) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari (2010): Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: WS Bookwell Oy. 179–203.

Forsberg, Hannele (2012): Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaranieni, Leena (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: InPrint. 7–21.

Heikkinen, Alpo & Soini, Sonja & Heinonen, Hanna & Petrelius Päivi (2019): Liite 5: Kannanotto lastensuojelun selvityshenkilön raporttiin. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina: Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi: Loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. 102–103.

Heino, Tarja (2008): Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Stakes.

Helavirta, Susanna & Laakso, Riitta & Pösö, Tarja (2014): Huostaanoton kuva suomalaisen tutkimuksen valossa. Janus vol. 22 (3) 2014. 288–298.

Helsingin kaupunki. Helsingin sosiaali- ja terveystoimiala (2019). Helsinki nostaa kotihoidon henkilöstön ja sosiaalityöntekijöiden palkkoja. 11.2.2019. Viitattu 11.3.2019.

Huhtanen, Raija (2016): Vapaaehtoinen vai tahdonvastainen huostaanotto? Teoksessa Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö Tarja (toim.) Huostaanotto - Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino. 33–51.

Hytönen, Kirsi-Maria & Malinen, Antti & Salenius, Paula & Haikari, Janne & Markkola, Pirkko & Kuronen, Marjo & Koivisto, Johanna (2016) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Sosiaali- ja terveysministeriö: Helsinki.

Jaakkola, Helena (2017): Sosiaalityöntekijäpula: Ratkaisuja ikuisuusongelmaan. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Viitattu 4.4.2018 ja 11.3.2019.

Jaakkola, Helena (2013) Lastensuojelu ja julkisuus. Opas lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Juholin, Elisa & Kuutti, Heikki (2003): *Mediapeli: Anatomia ja keinot*. Helsinki: Infor.

Kananoja, Aulikki & Lavikainen, Marjo & Oranen, Mikko (2013): *Toimiva lastensuojelu: Selvitysryhmän loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kananoja, Aulikki (2018): *Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2019): *Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi: Loppuraportti*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kaplan, Andreas. M., & Haenlein, Michael. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*. 59–68.

Karhumäki, Johanna & Kouki, Elina (2016): *Tekstioppi*. Jukola: Suomen kieli ja kirjallisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kauppinen, Anneli & Laurinen, Leena (1987): *Tekstioppi: Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Kirjayhtymä Oy.

Keskinen, Elisa & Kiiski, Kati & Kuusinen-James, Kirsi & Vuorijärvi, Petri (2017): *Selvitys sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimimisen valtakunnallisesta tilanteesta. Sosiaalialan osaamiskeskukset*.

Kuutti, Heikki (2008): *Mediakierre: selviytyminen kielteisessä julkisuudessa*. Helsinki: Infor.

Kiviniemi, Kari (2010) *Laadullinen tutkimus prosessina*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: WS Bookwell Oy. 70–85.

KVTES. Kuntasektorin kuukausipalkat ammattitehtäin vuonna 2017. Viitattu 11.3.2019.

Laine, Marjukka & Kokkinen, Lauri ym. (2010) Sosiaali- ja terveysalan työolot 2010. Kahden vuosikymmenen kehityskulku. Helsinki: Työterveyslaitos.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Annettu Helsingissä 26.6.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817> Viitattu 4.4.2018.

Lapsiasia: Lapsen oikeudet. <http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/> Viitattu 4.11.2019.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. 4 §,

Lyly, Auri (2016) Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Tutkimuksia ja raportteja 2/2016. Helsingin kaupunki: Sosiaali- ja terveysvirasto

Lähteinen, Sanna ym. (2017): Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, julkaisuja 7.

Mahkonen, Sami (2010): Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Matikainen, Janne (2012): Sosiaalinen media - uudenlainen julkisuus. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) Julkisuus ja demokratia. Jyväskylä: Bookwell Oy. S. 133–159.

MediaAuditFinland (2018): Lt ja jt tarkastustilasto 2018 <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2019/06/LT-tilasto-2018.pdf> Viitattu 8.1.2020.

Mikkonen, Inka (2010): “Olen sitä mieltä, että...” Lukiolaisten yleisönosastotekstien rakenne ja argumentaatio. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mikkonen, Inka & Lehikoinen, Päivi (2010): Mitä mieltä? Opas mielipidekirjoittamiseen.

Mutka, Ulla (1998): Sosiaalityön neljäs käänne. Jyväskylä: SoPhi.

Mäkelä, Pia & Österberg, Esa (2017) Miten hallituspuolueiden tekemät alkoholilain uudistuksen linjaukset vaikuttavat alkoholin kulutukseen ja kansanterveyteen? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/usein-kysytyt-kysymykset/politiikka/miten-hallituspuolueiden-tekemat-alkoholilain-uudistuksen-linjaukset-vaikuttavat-alkoholin-kulutukseen-ja-kansanterveyteen-> Viitattu 10.4.2018.

Nieminen, Hannu & Pantti, Merja (2009): Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.

Paavola, Auli & Honkavaara, Pirjo & Muuronen, Kaisu & Mäkinen, Päivi & Tolonen, Mervi & Varsa, Marjo (2010): Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Pekkarinen, Elina (2011): Lastensuojelun tieto ja tutkimus - Asiantuntijoiden näkökulma. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 51 & Lapsuudentutkimuksen seura & Lastensuojelun Keskusliitto & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Pohjola, Anneli (2014): Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress. 16–36.

Puonti, Annamajja (2004): Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi. 335–345.

Puustinen-Korhonen, Aila & Lehtonen, Sanna & Mehtonen, Mikko (2018): Lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Muutokset kuntien järjestämissä palveluissa, henkilöstössä, kustannuksissa ja palvelujen rahoituksessa. Kuntaliitto.

Puustinen-Korhonen, Aila (2013): Kotipalvelun ja tukipalvelun tilanne Suomessa. Kuntaliitto.

Puustinen-Korhonen, Aila (2013): Lastensuojelun kuntakyselyn tulokset. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Pösö, Tarja (2010): Havaintoja suomalaisen lastensuojelun institutionaalisesta rajasta. Janus 18:4, 324–336.

Pösö, Tarja (2015): Adoptio ja perhehoito. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.): Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 16–22.

Pösö, Tarja (2016): Johdanto. Mistä puhutaan, kun puhutaan huostaanotosta? Teoksessa Huostaanotto - Lastensuojelun vaativin tehtävä. Toim. Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja. Vastapaino: Tampere. 7–30.

Rimpelä, Arja (2017) Suomen ASH: Alkoholijuomien saatavuuden helpottaminen lisäksi nuorten alkoholin kulutusta <https://suomenash.fi/tiedotteet/2017/tutkijat-alkoholijuomien-saatavuuden-helpottaminen-lisaisi-nuorten-alkoholin-kulutusta-2/> Viitattu 5.4.2018.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006): KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html Viitattu 13.11.2019.

Saarikko, Annika / Sosiaali- ja terveysministeriö (2017) 80 on liikaa. <https://stm.fi/blogi/-/blogs/80-on-liikaa> Viitattu 28.3.2018.

Salo, Paula & Rantonen, Otso ym. (2016) Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi. Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys. Työterveyslaitos: Helsinki.

Sinkkonen, Jari (2015): Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.): Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. 148–164.

Sipilä, Anita (2011): Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015) http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset Viitattu 5.4.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltoin-kohdelluilta-pyydettiin-anteeksi Viitattu 22.10.2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016) <http://stm.fi/epakohdat-lastensuojelun-sijaishuollossa> <http://stm.fi/epakohdat-lastensuojelun-sijaishuollossa> Viitattu 5.4.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018) <http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus> Viitattu 10.4.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018) http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvitys-lastensuojelutyon-kuormittavuudesta-kaynnistynyt Viitattu 20.4.2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2018) http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/selvityshenkilo-kananoja-perheelle-varhain-annettu-tuki-keventaa-lastensuojelutyon-kuormittavuutta Viitattu 20.4.2018.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. 19 §.

Talentia (2017): Malli sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden työnjaon laatimiseksi sosiaalialan työpaikoille. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2018/02/Talentia_sosiaalihuollon-ammattihenkiloiden-tyonjakomalli-.pdf
Viitattu 5.4.2019.

Talentia & Ristimäki, Tero & Heikkinen, Alpo (2018): Liitteet, liite 1: Talentian eriävä mielipide. Teoksessa Kananoja, Aulikki: Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 28.

Talentia: Mitoitus <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/hyvan-tyopaikan-kriteerit/mitoitus/>
Viitattu 28.3.2018 ja 10.1.2020.

Talentia: Palkkasuosituksien mallit <https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/palkkaus/palkkasuosituksien-mallit/> Viitattu 28.3.2018.

Talentia-lehti (2017): Rekrytointiponnisteluja Jämsässä: Sosiaalityöntekijöiden palkkaa nostettiin. <https://www.talentia-lehti.fi/rekrytointiponnisteluita-jamsassa-sosiaalityontekijoiden-palkkaa-nostettiin/> Viitattu 10.1.2020

Tarvainen, Minna. 2007. Maine syntyy kunnioittavasta kohtaamisesta. Sosiaaliturva 14. 12–13.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ennakkotieto: Alkoholijuomien kulutus 2018. <https://thl.fi/en/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet/alkoholi/alkoholijuomien-kulutus>
Viitattu 12.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lapsiperheiden kotipalvelu. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/kotipalvelu> Viitattu 26.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun tilastoa <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/ajankohtaista/lastensuojelu-thl-/lastensuojelun-tilastoa>. Viitattu 28.3.2018.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 17/2018, Lastensuojelu 2017 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y. Viitattu 5.3.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastoraportti 23/2019, Lastensuojelu 2018 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y Viitattu 30.10.2019.

Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014): Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress. 191–212.

Tiitinen, Laura (2019): Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Tilastokeskus (2003): Lapsiperheet unohdettu kuntien kotipalvelussa. https://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_09_03_lapsiperheet.html Viitattu 28.3.2018.

Toivonen, Virve-Maria (2017): Lapsen oikeudet ja oikeusturva. Lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. Helsinki: Talentum Media.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 9.11.2017.

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2004): Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Tammi. 154–191.

Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto (2016)

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/74821> Viitattu 5.4.2018 & 5.11.2019.

Valvira (2014) <http://www.valvira.fi/-/valtakunnallinen-lastensuojelun-henkilöstöselvitys>. Viitattu 5.12.2017.

Väliverronen, Esa (2012): Median kuviteltu valta. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) Julkisuus ja demokratia. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Yliruka, Laura & Koivisto, Juha & Karvinen-Niinikoski, Synnöve (2009): Sosiaalialan työolot puntarissa. Teoksessa Yliruka, Laura & Koivisto, Juha & Karvinen-Niinikoski, Synnöve (toim.) Sosiaalialan työolojen hyvä kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. 13–21.